శ్రీ రామాయణము

కిష్కింధా కాండము

వచనా - శరణం

“[illegible]”

కల్యాహూడి వేంకట వీరరాఘవాచార్యులు

శ్రీ శ్రీ శ్రీ [illegible]

[illegible] Rs 20 [illegible]

శ్రీమద్రామాయణము

ద్వయ మంత్రార్థ వివరణము - చరమ - శరణం

భావ వివరణము - సంగ్రహతాత్పర్యము

కిష్కింధా కాండము

(భావార్థ సంగ్రహము)

"శఠారి"

తల్యపూడి వేంకట వీరరాఘవాచార్యులు

(భాష్యమీ)

శ్రీరామతీర్థం - విశాఖ జిల్లా

శ్రీ శ్రీ శ్రీ తిరువెంగళరామానుజ యతీం విజయనగరం

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానం వారి ఆర్థిక సహాయంతో

ఓం

శ్రీ రామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

అర్పణము

సీ॥ శ్రీరామచంద్రమా! శ్రితపారిజాతమా!
సీతయు సౌమిత్రి వాయుసుతుఁడు
భరత శత్రుఘ్నులు బ్రహ్మాది సురలును
కులగురుల్ సనకాది కొలువు సేయ
మాన్యమౌ నామమహా మాధురి నాచేత
పలికించినావు నీపరమగాథ
అష్టోత్తరశతమ్ము ఆచార్య కృపచేత,
వ్రాయించుకొన్నావు వరద! దేవ

తే॥ సత్కృతినిదాని చరణాల - శరణ మనెడి
[illegible] "[illegible]ంధ కాండ" కృతిని
[illegible]యుంచ, నీదీవె
[illegible]వలోక వందనమును

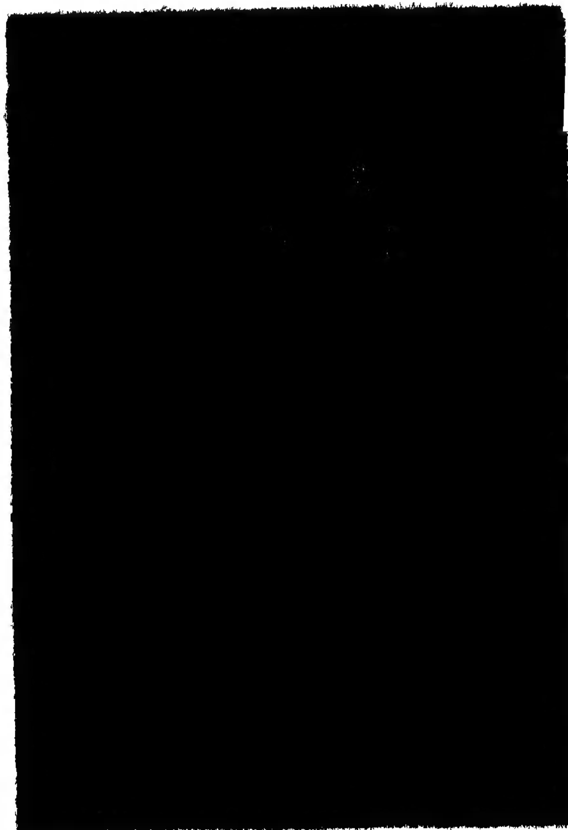
భగవద్భాగవత పాదరేణువు
తి. వే. వీర రామానుజాచార్యులు
చరణదాసి, సుభద్రలక్ష్మి

సర్వహక్కులు : రచయితవి

ప్రథమ ముద్రణ : 1000 కాపీలు

ముద్రణ :
శ్రీ కృష్ణా పవర్ ప్రెస్, ఫోన్ : 5540
[illegible], [illegible] 5[illegible]1 202.

శ్రీమతే నారాయణాయ నమః

శ్రీమత్ పరమహంస, పరివ్రాజకాచార్య, శ్రీమదుభయవేదాంత ప్రవర్తకాచార్య

శ్రీ శ్రీ శ్రీ త్రిదండి చిన్న శ్రీమన్నారాయణ రామానుజ జీయర్ స్వామివారు

మంగళా శాసనము

శ్రీ రామాయణ [illegible] తత్త్వాంధ్ర ప్రాంతము [illegible]. ప్రతి యింట శ్రీరామాయణ పారాయణ ప్రతి నిత్యం సాగుతుండాలి. శ్రీరాముని ఆదర్శంగా తీసుకొని [illegible]. సదాచార సంపత్తి [illegible] [illegible] విశేషాలు [illegible]. [illegible] [illegible].

శ్రీ ఉ.వే. శ్రీమాన్ కల్యాపూడి వేంకట వీరరాఘవాచార్య స్వామివారివిరచితమైన శ్రీ రామాయణప్రేమ కౌశికవరాయణమందే వారి చిరునవ్వు "మిధిల అగోచర చేసుకొంది శ్రీరామ కళ్యాణ్ని" అస్మద్యోగ్యంగా. ఉదాహరణంగా "శ్రీమద్రామాయణ పారాయణం చేసికొన్న ధన్యజీవులు వారు. మనసులోని ప్రేమ మాటలై వెలువడితే దాని సుందరకాండ అంటారు అక్షరాల అక్షరరూపం కల్పించారు వీరు

శ్రీరామ చరితాన్ని ఎందరు ఎన్నిసార్లు విన్నా అది నిత్య నూతనంగానే భాసిస్తుంది. ఎన్నిసార్లు చూచుకున్నా తృప్తి తీరని తన ముఖంలాగ . అంత అతృప్తామృతమగు వాల్మీకి గిరిసంభూత మైన ఆ రామాయణ మహానది అంతస్సారాన్ని రాసిన్నట్లు గ్రావి ఆ రుచిని అందరికి పంచే విధాన స్వాదయుతో శ్రీమాన్ రాఘవా చార్య స్వామి ఆ "రామాయణ కిష్కింధాకాండ భావార్థాన్ని" చిన్న గ్రంథంగా ప్రచురించి.తద్వారా మా కెంతో తృప్తిని కలిగించింది. మిగిలిన కాండల "భావార్థము" గూడ యథేచ్ఛముగ వీరి ద్వారా రాగలిగితే జిజ్ఞాసువులకు ఇది "కొంతవంత అంత" కాగలదు.

సామాన్యంగా శ్రీరామాయణంలోని కాండలను ఏదో రూపంలో వ్యాఖ్యానం ఆరంభిస్తారు. మొదటి కాండము నుండి అందించే అనవాయితి ఉన్నది. వీరు మాత్రం వేరుగా ఒక క్రొత్త పద్ధతికి నాంది పలికారు "కిష్కింధా కాండ" నుండి భావార్థాన్ని అందించడం ప్రారంభించారు. దాని కీర్తి కారణం ఏమి ఉంటుందో

"సుందర కాండ" ఆచార్యునిచేత ప్రకాశితమైతే ఆ
ఆచార్యుడు లభించిన సమయం, సన్నివేశము ఎంతపవిత్రమైనవో,
మధురమైనవో గదా! ఆ ఆచార్యుని పొందిన కాలము సుదిన
స్మరించదగ్గ బుద్ధిమంతుల లక్షణం. శ్రీ గోదాదేవి తిరుప్పావై

పాడినట్లుగా "మార్గళి త్తింగళ్" అంటూ ఆచార్యాశ్రయవేళను
కీర్తించింది. శ్రీమాన్ రామానుజాచార్యులగారి మీద ఆ ప్రభావం
బాగా ప్రసరించి ఉంటుంది. కనుక శ్రీ రామాయణంలో
ఆచార్య స్థానము వహించిన హనుమ. శ్రీరామునికి లభించిన
సన్నివేశమును వర్ణించిన కాండము కిష్కింధాకాండమని అక్కడ
నుండి తమరచన ప్రారంభించినారు. పంపాతీరములో శ్రీరామునికి
హనుమ సమాశ్రయణం లభించిన దృశ్యాన్ని చాల అందంగ
వర్ణిస్తూ ఈ భావాన్ని పేరు వెలిబుచ్చారు కూడ తమ ఆచార్య
కటాక్ష విశేషమువల్ల పేరిలో ప్రకాశించిన రహస్యార్థ పరంపర
అంతా యిదే విధముగ క్రమముగ అ క్ష ర రూ ప ం దాలుస్తూ
"అర్థవంత శీర్షిక"గ అందవలెనని అట్లు అందించే శక్తి,
సమయం. అవకాశం శ్రీమాన్ రామానుజాచార్యస్వామివారికి ఆ
సమయార శ్రీరామచంద్ర ప్రభువు "కృపచేయుగాక" అని అనేక
మంగళాశాసనములు చేయుచున్నాను.

క్యాంప్ : సెంపెరపూర్

తే 18.11.92 సదా చిన్న శ్రీ రా. జీయర్.

P. T. G. V. రంగాచార్యులు
M.A. (Tel) M.A. (Skt)
B. O. L. S. S.
G. J. College, రాజోలు

రాజమండ్రి
14-7-91
(తెలుగు శాఖ అధ్యక్షులు)
(శ్రీ కోనసీమ సంస్కృత పరిషత్
కార్యదర్శి)

ప్రశంస

శ్లో॥ చరితం రఘునాథస్య శతకోటి ప్రవిస్తరం
ఏకైక మక్షరం ప్రోక్తం మహాపాతక నాశనం

[illegible]

ప్రాతి[illegible] గారి శాకటాయన[illegible] [illegible] [illegible] ఉల్లేఖించి
[illegible] “[illegible]” [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] చేసెను.

ఈ గ్రంథమును [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. “[illegible]! [illegible] [illegible]
[illegible]” అను [illegible] [illegible]” [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ప్రకాశించుచున్నవి. అది
[illegible] [illegible] [illegible] ఆచార్య [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] వివరించెను. మరియు “[illegible]
[illegible]! .. “అను శ్లోకమున ఆచార్య[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] “[illegible] “[illegible] [illegible]
[illegible]” [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] “ప,గ,వ” [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]

“[illegible]... అను [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ఆచార్య [illegible]
[illegible]. [illegible] [illegible]
[illegible] “[illegible] [illegible] గుర్తించ
[illegible], [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] శాకటాయన[illegible] [illegible] [illegible]

భాగవత ప్రాధాన్యముగా భగవంతుని [illegible]
విశిష్టాద్వైత సిద్ధాంతమును "[illegible]
"[illegible]" [illegible]"
[illegible] ప్రపన్నుల స్పష్టమగుచున్నది

శ్రీరామానుజాచార్య [illegible]
"[illegible] ప్రపన్నానాం [illegible]
[illegible]" [illegible]
[illegible] విశేషార్థములు [illegible]
[illegible] రాదు.

ఈ విధముగ రచియింప [illegible] విశేషార్థము [illegible]
[illegible]. [illegible]
[illegible]. [illegible]
[illegible]. [illegible]
[illegible]. [illegible]
[illegible] విశేషము.

ఆ ముక్తి [illegible] శ్రీమాన్ [illegible] రాఘవాచా
ర్యులు గారు [illegible] శ్రీరామ [illegible]
[illegible] "[illegible]"
[illegible]. ఈ [illegible]
[illegible] "[illegible]" [illegible]
[illegible] ధర్మం.

[illegible]
[illegible] రంగాచార్యులు

[illegible]

[illegible] [illegible]
[illegible]

12-10-58

[illegible]

[illegible]

[illegible] ప్రవర్తించిన [illegible] ... ఎందరో [illegible] కృషి చేసియున్నారు. [illegible]

[illegible]

[illegible] శ్రీ [illegible] శ్రీమాన్ [illegible] శ్రీ [illegible] శ్రీ [illegible] శ్రీ [illegible] శ్రీ [illegible] శ్రీ [illegible] శ్రీమాన్ కస్తూరి [illegible] [illegible]

[illegible] శ్రీ [illegible] [illegible] [illegible]

భాగవత విధేయుడు

కస్తూరి [illegible]

శ్రీభాష్యం అప్పలాచార్యులు

విశాఖపట్నం
11-10-88

[illegible]

[illegible]

శ్రీభాష్యం అప్పలాచార్యులు
11-10-88

మహాదేవుంద అనంతరామారావు   నర్సపట్నం
M. A. B. L న్యాయవాది   20.10.86

అభిభాష

శ్రీమాన్ కల్వపూడి వేంకట వీర రాఘవాచార్యులు గారితో నాకుగల పరిచయము చిరకాలమైనది. వారి శ్రీరామాయణ పారాయణము అందలి గూఢార్థ, గాంభీర్యము లను వివరించుటలో అధికారి యనదగినవారు. వారు నాకు అత్యంతాత్మీయులైనారు. హృదయపరివర్తనములో మధుర కంఠముతో విశేషార్థములతో వారి రామాయణోపన్యాసములు విని ధన్యత నొందిన శ్రీమాన్ ఆచార్యులవారు కిష్కింధాకాండములోని శ్లేషతో కూడిన రహస్యార్థములను వివరించుట వారి విశేష ప్రజ్ఞకు దృష్టాంతము. అందలి శాస్త్రములను, ధర్మ, న్యాయ, శిష్టాచార, రాజనీతులను స్పష్టముగా నిరూపించిన విధములు వారి సంస్కృత సాహిత్య కృషికి ఇంకా "శాస్త్ర సంగ్రహము" నిదర్శనము. శ్రీరామచరితము లేక "తులసీదాస" అనుట అతిశయోక్తి కాదు "రామ చరిత మానసము" అనుట వారి విషయములో సార్థకమైనది. శ్రీ సీతారామచంద్రులు శ్రీమాన్ రాఘవాచార్యుల వారికి సర్వదా, సర్వథా ఆయురారోగ్య ఐశ్వర్యాదులను, ప్రసాదింతురుగాక" అని "అభినందన" వారి ప్రార్థించెదను.

మహాదేవుంద అనంతరామారావు
న్యాయవాది, M.A. B.L నర్సపట్నం.

ఓం శ్రీరామానుజాయ నమః

భూపతి వెంకన్నాచార్య విజయనగరం

ఆశంస

శ్రీమాన్ క. వెం. వీరరాఘవాచార్య స్వామి వారి [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] సంకీర్తనము [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ప్రసాదించెదరుగాక [illegible] [illegible] [illegible] "సంకీర్తనం" అని నామకరణం చేసిన "గోవింద [illegible]" [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ప్రసాదిస్తుంది. [illegible] [illegible] [illegible] పాఠకులకు ఎంతో [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. ఈ గ్రంథము [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ఎల్లరు శ్రీరామ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ఆశంస. [illegible] [illegible] [illegible] శ్రీరామ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

భూపతి వెంకన్నాచార్య, M.A. M.Ed
M. H. School, Kaspa,
Vizianagaram.

వినయాంజలి

శ్లో॥ శ్రీమాన్ [illegible] మునిపాద సరోజహంసం
సంపత్కుమార [illegible] వేంకట లబ్ధబోధం
శ్రీరామమిశ్ర వరదార్య [illegible]
శాంతం [illegible] గుణ [illegible] మాశ్రయామి॥

శ్లో॥ రామానుజ రహస్యజ్ఞం రమ్య [illegible] విశారదం
అస్మత్పరమగుర్వార్యం అప్పలాచార్య మాశ్రయే॥

వేదవేద్యుడైన పరమాత్మ శ్రీరాముడై అవతరించగా వేదము శ్రీమద్రామాయణముగా వాల్మీకి ముఖమున నుండి అవతరించెను. వేదము పూర్వభాగమునందు [illegible] ఉత్తర భాగమునందు ప్రాప్యుడైన సర్వేశ్వరుని నిరూపించుచున్నది. శ్రీమద్రామాయణము [illegible] ఒక [illegible] తెలియజేయుచున్నది. అంతర్యామిగ భగవంతుని నిరూపించుచు [illegible] సిద్ధాంతమైన ద్వయ మంత్రము [illegible] అర్థమును విశదీకరించుచు దీర్ఘ శరణాగతి గ్రంథముగా ప్రసిద్ధికెక్కిన [illegible] పారాయణ యోగ్యమై [illegible].

ఈ [illegible] శ్రీ [illegible], అనేకమంది కవులు, ధనులు, [illegible] ఎన్నో భావంలో గద్య పద్యాది రూపములలో [illegible] చేసిరి. అట్టి వారిని నాకంటె అల్పజ్ఞుడు, [illegible] [illegible] వ్రాయుటయనునది [illegible] [illegible] వ్రాయుటకు [illegible] విన్నవము చేయుచున్నాను.

[illegible] శ్రీ [illegible] “[illegible]” [illegible] సంవత్సరము [illegible] శ్రీ [illegible] శ్రీ [illegible] G. V. [illegible] శ్రీ [illegible] శ్రీ [illegible] శ్రీ [illegible] “[illegible]” [illegible]

నన్ను కోరిరి. నా [illegible] అభ్యర్థనకు నా [illegible] వారికి [illegible]
[illegible] చెప్పితిని.

అందుకొని వారును, వారి సహాధ్యాయులును, శ్రీమాన్
G. V. రఘునాథాచార్యులుగారును కూడ [illegible] (శ్రీ [illegible]
శ్రీరామాయణమును [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]
[illegible] ప్రారంభింపుము "అది నాకు [illegible] [illegible] [illegible].
వారి ప్రోత్సాహముతో "ఇదియును రామకైంకర్యమే, ఇన్ని
[illegible] [illegible] వ్రాయుచున్నాను! [illegible] [illegible]
[illegible] ప్రారంభింపవలసి [illegible] మా [illegible]
(గురుదేవులు) [illegible] శ్రీ ఉ. వే. [illegible] శ్రీమాన్ [illegible]
[illegible] వారిని, మా [illegible],
రామానుజ [illegible] అయిన శ్రీ ఉ. వే. బ్ర శ్రీమాన్
శ్రీభాష్యం అప్పలాచార్యులు వారిని ప్రార్థించి వారి [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] వారి
[illegible]. శ్రీరామచంద్రుని [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. గ్రంథ [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] సంగ్రహ
[illegible] "[illegible] సంగ్రహము" అను పేరు [illegible]
[illegible].

[illegible] [illegible] "[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Novelis
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

"ప్రకరణ" [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. ఆచార్య [illegible]
స్పష్టముగా [illegible]. అందుచే శ్రీమన్నారాయణు
[illegible] శ్రీ[illegible] [illegible] "[illegible]" [illegible]
[illegible] "[illegible]" [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ఆచార్య [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. ఈ గ్రంథము [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] ఆచార్యుల
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
"[illegible]" [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] శ్రీ [illegible]. [illegible]. శ్రీ[illegible] శ్రీ[illegible]
[illegible] ([illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ([illegible] V. Z. M) [illegible] నా కృతజ్ఞత

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] గ్రంథముగా, గ్రంథ [illegible] [illegible]
శ్రీ ఎం. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ప్రెస్, [illegible]
[illegible] [illegible] నా [illegible].

[illegible] [illegible]

[illegible]. [illegible]. [illegible] [illegible]

ఓం శ్రీ రామాయ నమః

శ్రీ మద్రామాయణాంతర్గతం

ద్వితం మంత్రార్థ వివరణము

పరిపూర్ణ-శరణాగతి, కిష్కింధాకాండమ్

భావ వివరణము సర్గ సంగ్రహ తత్త్వము

శ్లో॥ ఆపదామపహర్తారం దాతారం సర్వసంపదాం
లోకాభిరామం శ్రీరామం భూయో భూయో నమామ్యహం॥

శ్లో॥ కంఠామన్మథ్యస్వరన్నిలతో మదమ్మత విగ్రహం
సీతయాఽఽలింగితం రామం కలయేఽభీష్టసిద్ధయే॥

శ్లో॥ అసాధ్యసాధక! స్వామిన్! అసాధ్యం తవకింవద!
రామదూత! కృపాసింధో! మత్కార్యం సాధయ ప్రభో!

శ్రీమద్రామాయణము విస్తరముగా, సంక్షిప్తముగా, ధర్మ సంస్థాపన చేయుటకై అనేకావతారములను దాల్చిన భగవంతుడై కౌసల్యా దశరథులకు శ్రీరాముడుగా అవతరించెను బాలకా మహారాజు కథతో సంక్షిప్తముగ ప్రారంభించి, మారీచుని దక్షిణ సముద్రమున పడగొట్టి, శివధనుర్భంగ మొనరించి సీతను వివాహమాడి అయోధ్యలో పండ్రెండు సంవత్సరములు సుఖముగా ఉండుట గలదు. "బాలకాండ సర్వ శ్రీమద్రామాయణే," అను గోవిందరాజుల వ్యాఖ్యానమువలె బాలకాండమే ద్వాదశసహస్రమగు శ్రీమద్రామాయణము చెప్ప బడెను. దశరథుడు శ్రీరాములకు పట్టాభిషేకము చేయ నిశ్చ యించగా కైక దశరథుని కోరిన వరములు ప్రకారము అడవి కేగ వలసి వచ్చెను, భార్యయగు సీతాదేవితోను, సోదరుడగు లక్ష్మణునితోను పదునాల్గు సంవత్సరములు అరణ్యవాసము

చేయుటకై అవతరించినవాడే శ్రీరాముడు. చిత్రకూట
పర్వతముపై నుండగా భరతుడు వచ్చి శ్రీరాముని అయోధ్యకు
వచ్చి పట్టాభిషేకము చేసుకొమ్మని ప్రార్థించెను. కాని రాముడు
రాజ్యమును [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ప్రార్థించిన భరతునకు [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] దండకారణ్యమునకు ప్రయాణ
మయ్యెను. "అయోధ్యాకాండ [illegible] నారాయణ [illegible]" [illegible]
[illegible] [illegible]" అని [illegible] [illegible] [illegible]
గుణములను [illegible].

శ్రీరాముడు విరాధుని వధించెను. శరభంగుని దర్శించెను.
అగస్త్యాది మహర్షుల ఆశ్రమములను దర్శించుచు పది
సంవత్సరములు గడిపి దండకారణ్యమును చేరి పంచవటి
యందు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] నివసించుచుండెను. అచట రావణుని
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

నను [illegible] మునుగి గంభీరముగ వచించి. హృదయ్యానందముగా [illegible]
అతినివలన వ్యాఖ్యను సూత్ర తెలిపినారు. శరీ ఆత్మలను
స్వీకరించి ఆ సూత్ర వ్యాకరణము సంగతీకరణముగ జరుగును
చేసిరి. "దివ్యము గా విగ్రహ [illegible]" [illegible]
[illegible] విగ్రహాత్మక "దశ" శబ్దము తెలిపి [illegible]
బడెను. ఇంతవరకు [illegible] గ్రంథములు. [illegible]
[illegible] [illegible] కాండము [illegible].
[illegible], మూడవ కాండలో "[illegible]" శబ్దము [illegible]
[illegible] "ప్రవక్త" శబ్దము వివరింపబడెను. ఈ [illegible]
రామాయణము [illegible] విధముగా అన్ని కాండలలో
అన్నివిధములు వివరింపబడెను.

భావవివరణము-సంగ్రహ తత్త్వము

(శ్రీరాముడు పరమాత్మ. సీతయే జీవుడు.(జీవాత్మ)
ఈ జీవుడు ఎల్లప్పుడు భగవంతుని ఆరాధించుచు ఆ స్వామిని
అనుభవించుచు యుండవలెను. అట్లుగాక ఇతర [illegible]
[illegible] భగవానుని [illegible].

సీత (జీవుడు) తన దగ్గరనున్న రాముని (పరమాత్మ)
వదలి ఆ మారీచ మృగము (మాయ — ఎండమావి — [illegible]
[illegible]) పై ఆశపడెను. అందుచే రాముడు
(పరమాత్మ) దూరమై రావణుని (రావణుడు [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

మానవులకో (ఉత్కృష్ట = [illegible] కొట్ట [illegible] వద్దకు చేర్చు గాడు) ఆ మార్గము తెలుపుటచే శ్రీరాముడు పేరును తెలుపు.

పరమాత్మ ఆచార్యుని (గురువు) ద్వారానే జీవుని (శిష్యుని) రక్షించును. జీవుడు (శిష్యుడు) ఆచార్యుని (గురువు) ద్వారానే పరమాత్మను చేరవలెను. ఆచార్యుడు వేదాధ్యయనాదుల చేత శాస్త్రముల నభ్యసించి పురాణ [illegible] భగవదాచార్యము తెలిసిన శిష్యునకు పరమాత్మ వద్దకు చేర్చగల సామర్థ్యము గలవాడై యుండవలెను. అట్టి ఆచార్యుని (గురువు) కొరకై రాముడు (పరమాత్మ) వెదకు చుండగా ఆ లక్షణములుగల [illegible] అను ఆచార్యుడు (గురువు) లభించుటతో "కిష్కింధా కాండము" భగవ దాచార్య లక్షణములను వివరించ చేయుట ప్రారంభమగును.

ఈ కాండమునందు జీవుని ఉద్ధరింప చేయుటకై తగిన ఆచార్యుని కలిగించుట ఆచార్యుని ద్వారా భగవద్వైభవము తెలియుటకు, శరణాగతి లక్షణము, సర్వేశ్వరత్వ ప్రతిపాదనము శాస్త్ర, [illegible], [illegible] ఆచార్యుని ద్వారా [illegible] ప్రమాణము (అనగా [illegible] [illegible]) [illegible] [illegible] అందువలనే [illegible] ప్రతిపాద్యమై (ఆరు [illegible] [illegible] చేయు అనుట) జ్ఞాన, శక్తి, బల, ఐశ్వర్య, వీర్య, తేజస్సులు అను 3×2=6 భ,గ,వ, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] తెలియచేయ బడెను. భ, గ, వ, [illegible] పరమాత్మ స్వరూపము [illegible], "భగవానుని [illegible] [illegible]" [illegible] [illegible] [illegible] "నారాయణ, [illegible]"

కరణం అను పదముల అర్థము ఈ కాండమునందు సూచింప బడినది అని పెద్దలు చెప్పుదురు. అంతేకాదు, ఉద్యానవన శార వర్షిత వలయములో నారాయణత్వము స్పష్టమగును.

కిష్కింధా కాండము - 1వ సర్గ - 1వ శ్లోకము

శ్లో॥ స తాం పుష్కరిణీం గత్వా పద్మోత్పలఝషాకులాం
రామస్సౌమిత్రిసహితో విలలాపాకులేంద్రియః ॥1॥

శ్రీరాముడు సౌమిత్రితో కూడ తామరలు, కలువలు, చేపలు మొదలగు వానితో కలసియున్న ఆ పంపా సరస్సును చేరి ఇంద్రియములు వ్యాకులత చెందగా విలపించు చుండెను.

భావ వివరణము - సంగ్రహార్థము

మొదటి సర్గయందు రాముడు పంపా సరస్సును, అతి సుందరి వనమును వర్ణించుచుండెను, సీత గూర్చి విలాపము చెందుచుండుట రామాయణము. అతిశ్రద్ధగా ఆ రామా! ఎల్లప్పుడు భగవంతుని సేవించుటకు నిర్మలమైన దర్శనముతో వాని అనుభవమును రాముడు కూడ పొందవలెనని ఉప్పొంగు రామాయణము లైన మహాత్ములచే అర్థింపబడి భగవంతుని పొందలేకున్నచో, అట్టి విరహావస్థయును సూచింపబడినది. ఈ సర్గలో వసంత ఋతువు వృక్ష, శోభా, పర్వతశిఖర, మేఘాదులు వర్ణింపబడినవి, కాని తద్గుణ సామ్యములచే పరమాత్మ, తద్భక్తులు ఆచార్యులు, శిష్యులు, భగవానుడు, భక్తులు, నారాయణము చెందుట మొదలగునవి ధ్వని రూపముగా సూచింపబడినవి.

శ్లో॥ సావిత్రీ! గోధవేవం హాపైరూహ్యవివంతోదరా
పులవద్యోత్యలవతీ గోధితావివిద్రైదుమ్రవేః॥

సావిత్రీ! ఈ వంహా పరమ్ము పై మార్గ్యములవలె నిర్మల హైన సీత [illegible] న్నది. దీనిసింధిన కాముడలు కలువలు కలిగి తీరములు నానావృక్షములతో ప్రకాశించుచున్నది.

భావ వివరణము - సంగ్రహ తత్త్వము

ఇందు "సీత" అనగా భక్తి యనుట ఆ భక్తి నైపాణ్యము వలె స్వచ్ఛముగా నుండుట, అనగా నిర్మలమైన అనన్యభక్తి. (కేవల నారాయణుని హారూప్యకై భక్తియే యుండుట) అని భావము. దీనిసింధిన తామరలు, కలువలు అనగా భగవద్భక్తి, అనగా భగవద్దర్శనము చేయుటకు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (నిటువ [illegible] [illegible] కలువలచే [illegible]) నిర్మలమైన అనన్యభక్తితో చేయుటకు భగవానుని [illegible] చేయుటకు [illegible] [illegible] [illegible] "ధ్యాన" [illegible]. [illegible] "శరణం" (భగవానుడే [illegible]) అను [illegible] అర్థము [illegible] ప్రకాశించుచున్నది.

శ్లో॥ సావిత్రీ! [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]॥

ఉన్నగాని ఈ మంత్ర పరిపూర్ణాతిశయమిందది వృక్షములు పొదరైన కొమ్మలు కలిగియుండుటచే శిఖరములతో గూడిన పర్వతములవలె ప్రకాశించుచున్నది.

భావ వివరణము - సంగ్రహ తాత్పర్యము

ఇందు భగవద్రామానుజాదిపూర్వులైన ఆచార్యులును వారి వారి ఆశ్రయించిన మహనీయ శిష్యులును వర్ణింపబడిరి. వాడుక ప్రకారం భగవానుడు "హరిసరసిజగాత్ర్యాదియు కేళీతల్పం" అను అనంతశ్రీశయ్యచే భగవానుడను సరస్సులో మునిగి ఆ కేదార్ని అనుభవించు ప్రాణులు అనగా ఆ సరోజములచే వృద్ధి పొందింపబడిన వృక్షములు, భగవద్యామునులచే పోషింపబడిన ఆచార్యులు, ఆ వృక్షముల నాధారము చేసికొనిన కొమ్మలు అనగా ఆచార్యులపై ఆధారపడిన శిష్యులును వర్ణింపబడిరి. అంతేకాక్కుగా పెరుగుట, భగవద్యామునుల వలన, అని భావము. శిఖరములతో గూడిన పర్వతములవలె పనులు ఎట్టి గాలికి చలింపకుండుట పర్వత లక్షణముగాను, అట్లే ఎట్టి గాలికి చలింపకుండుట ఆచార్య లక్షణము. పర్వతములకు శిఖరము లుండుట ఆచార్యులకు శిష్యులుండుట శిష్యత్వ స్థితి. కావున పర్వతములు ఆచార్యుల పోలికను, శిఖరములు శిష్యత్వమునకు పోలికగా వర్ణింప బడినది.

శ్లో॥ [illegible]
భరతస్య వరుణకేన పైదేవ్యాసాద సరః,

అక్కటా! భరతుడు అయోధ్యానగరమునకు వెలుపలనే యుండి ఉపవాసాదులచే కృశించుచుండుటవలనను, సీతను [illegible] దోపుచేసెను, అదియుకే దుఃఖమున [illegible] వసంతము [illegible] దుఃఖింపచేయుచున్నాడు.

భావ వివరణము - సంగ్రహ తాత్పర్యము

కర్మచేతను, ప్రకృతి చేతను లాగబడి సంసారబద్ధులై దుఃఖించుచున్న జీవులను గాంచి పరమాత్మయు విచారించుట సహజము. భరతుడు పరమాత్మ. కాని భగవదాజ్ఞా కర్మాధీనము. అందువలనే అయోధ్య అనగా (భగవన్నామమను [illegible]) నకు వెలుపల భగవద్దర్శనము లేకున్నచే [illegible] తన కర్మను నిందించుకొనుచు విచారించుచున్నాడు. సీత యనునదే ప్రకృతి బద్ధురాలై భగవదిచ్ఛ విపరీతముగ (భోగములు) కాని భగవద్విముఖ దూరమై కలిగి (లంకా) బద్ధురాలైనది. అట్టి జీవునిపై దయచూపని భగవంతునకు విచారాతిశయము సాధింపబడినది. వసంతము = సద్గుణ [illegible] మనుష్యుల ఆర్తి [illegible]. కేవలము ఆచార్యుల [illegible] హృదయమున [illegible] వసంతము [illegible] అది ప్రకృతి [illegible] భరతుడు, అతను చేసిన [illegible] పరమాత్మ విచారించుట సహజమే.

[illegible]

॥ [illegible]
[illegible]

ఈ ప్రదేశము నిలువుగను వక్రముగను గల్గి [illegible] [illegible] వాని పై [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] చూపించుచున్నది.

భా॥ వం॥ ఆదిత్యునివలన జ్ఞానము పొంది భగవంతుని చేరదగిన స్థానమును చూపించుచున్నారు [illegible] భగవద్గీత [illegible] ఆదిత్యులు [illegible] జ్ఞానము [illegible] "జ్ఞానచక్షువు" అను [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] జ్ఞానము. [illegible] [illegible] [illegible] ఆదిత్యులని [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible]

([illegible], వ్యత్యస్త, [illegible]) [illegible] అధోముఖ [illegible] విధములుగా [illegible] (రంగుల పుష్పములు) ప్రసాదించెను. ఈ శ్లోకమున వృక్షమునకు [illegible] ద్వారా రంగురంగుల పుష్పములనకు అనేక [illegible] నీల, పీత, [illegible] అను [illegible] స్వరూపము [illegible] [illegible] అను [illegible] ధ్యానించుచున్నారు

శ్లో॥ పుష్పభారనమ్ర[illegible] నమం[illegible]
[illegible] పుష్పభాగ్యా[illegible] సర్వతః॥

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

కప్పురపు పాత్రము పోయు పరమాత్మ నైవేద్య మాధుర్య సౌకర్యములతో చేయుచున్నారు. వల్లభులైన వాయు గోపి వల్లవులా రక్షణ కాదు పరమాత్మ తన యందు భక్తి పరిపూర్ణము కాని కలిగింపరేని తీపుల గానంబము గలగ చేయువారు ప్రాణ రూప ప్రాణాధార పరమాత్మ ఈ శ్లోకమున వర్ణితము.

శ్లో॥ పుష్పమండప్రస్తరా వారవంతోత్కేపవచ్చలా:
అమీనవకుంకరోత్తంసా: వసంతా ఇవ పాదపా:॥

పుష్పములతో నిండియున్న కొమ్మలు గల వృక్షములు తుమ్మెదలను శిరోభూషణములుగా కలిగియుండి గాలిచే కదల్చబడుచున్నవై గానము చేయుచున్నట్లున్నవి

తా॥ వం॥ పుష్పములతో నిండియుండుట అనగా వేద, శాస్త్రోక్తమైన జ్ఞానము కలిగియుండుట గాలిచే ప్రాణ రూప పరమాత్మ నర్తింపుట భగవత్పాదుకలచే భగవ దనుభవము కలిగి అందలి జ్ఞానములచే నృత్యము చేయుట. తుమ్మెదల ధ్వనిచే సామగానము. భగవానుని సామగాన ప్రియుని కీర్తనలచే కలిగిన భక్తిపారవశ్యముచే ఆడుచు, పాడుచూ, సామగానము చేయుచున్న విశ్వరూపము వర్ణింపబడినది.

శ్లో॥ [illegible]
[illegible]

బంగారు రంగుతో [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] బంగారు [illegible] [illegible] [illegible] ఉన్నది.

[illegible] [illegible] ఇంత ప్రకృతి [illegible] ప్రకృతి [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] ద్వారా ప్రకృతి [illegible] [illegible] [illegible] ప్రకృతి [illegible] (పరమ పదము) [illegible] వేదసత్యము పరమ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ప్రకృతి [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] ప్రకృతి [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] రంగు రంగులుగా [illegible] [illegible]. బంగారు ఆభరణములు ధరించుట [illegible].

(ప్రకృతి పరమాత్మ వేదసత్యము [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ప్రసిద్ధ [illegible])

[illegible] [illegible] [illegible] ద్వారా ప్రకృతి [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ప్రకృతి [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] పరమాత్మ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ప్రకృతి [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]

శిశుల్ని లాలించుచు పరమాత్మ యొక్క సౌలభ్య సౌశీల్య ములు యొక్క పరాకాష్ఠ.

శ్లో॥ సహ్యావం రమ్యమేకమ కార్యరేమతథా నావహ
రమ[illegible]. [illegible] సమ్ప్రహావ్యేమ[illegible]॥

శ్లో॥ పద్మవత్సవిలాసాఢ్యం సతతం సంతతప్రియం
అమర్త్యకోటిమప్యాయం జీవితం నాథరోచయే॥

ఇట్టి రమణీయములగు పర్వత బయళ్లలో సీతతో విహరించుచున్న [illegible] [illegible] ఇతర [illegible] సూచ [illegible] చుండెను. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ఎల్లప్పుడు పద్మము [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] చున్నది.

శ్లో॥ సహ్యాహం జీవితుం శక్తా
నావ్యుతేన సహాత్మజాం

[illegible]

శ్లో॥ సంస్తంభ, రామ! ధైర్యం తేన మా ఉపమ పురుషోత్తమ!
వేర్యగావాం సంతిర్యం దా ధమర్య కలం పాత్ర వాం॥

రామచంద్రా! ధైర్యమవలంబింపుము నీవు [illegible] [illegible] పురుషోత్తమా! శోకింపకుము [illegible] [illegible] వారి బుద్ధి [illegible] గాదు (కుంటుపడదు) శోకము ధైర్యమును పోగొట్టును. ధైర్యము లేకున్న ఉత్సాహము నశించును. ఉత్సాహము కంటె బలమైనది లేదు. కావున ధైర్యోత్సాహములతో సీతను వెదకుదము. దానిచే కార్యసాధన మగును.

శ్లో॥ మహోత్సాహం, కృతాత్మానం, ఆత్మానం
నావబుధ్యసే॥

మహోత్సాహవంతుడవైన నీవు నిన్ను తెలిసికొనలేకున్నావని అని పలికెను. ఆ మాటలకు రాముడు శోకమును విడిచి ధైర్యమవలంబించెను. వాలియుద్ధమునకు సుగ్రీవుని వెదకుచుండగా వారిని [illegible] ఋష్యమూక పర్వతముపై నున్న సుగ్రీవుడు చూచి వాలిచే పంపబడిన వారేమోనని భయపడి హనుమంతునితో [illegible] [illegible] (బ్రహ్మచారి వేషమున) [illegible] పోయెను

శ్లో॥ [illegible] సంసారములో (ఇది [illegible]) [illegible] [illegible] పరమాత్మ అనిర్వచనీయమైన దయగల్గును. "కృపా [illegible]" (వద్ద [illegible] [illegible] దయ గల్గును)

[illegible] [illegible] రక్షించుటకు మార్గము [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] కలిసి [illegible], పరమాత్మ [illegible], [illegible] [illegible] లేదట '[illegible]' ([illegible] [illegible]) అందువలననే పరమాత్మ [illegible] [illegible] [illegible]! [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] తెలుసుకొనుము. అదియే సీతారామావతార [illegible] సీత [illegible] [illegible]! [illegible], [illegible] పొందగా [illegible].

సీతమ్మ లక్ష్మి అవతారము దాల్చి [illegible] "[illegible], [illegible]" అను లక్ష్మీనామములనే [illegible] లక్ష్మి [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] సీతా వివాహమును పొందు చున్నట్లు [illegible] [illegible] చూపెను.

[illegible] [illegible] మానవత్వము [illegible] [illegible] [illegible] లక్ష్మి [illegible] పరమాత్మను [illegible]. [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] పరమాత్మ [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] కలిసి యున్నారు. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ([illegible] [illegible]) [illegible] [illegible] లక్ష్మి [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ధ్వనించుచున్నవి.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] "[illegible]! [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] ఉండుటలేదు. నాగుర్వాజ్ఞ [illegible]
[illegible]
[illegible] గ్రహించవలెను" అని తెలిసిగా [illegible]
"[illegible]
[illegible]
అందుచే "[illegible]" అని నా [illegible]
[illegible] గ్రహించి [illegible]
[illegible]
అంతర్యామిని గ్రహించినమ్మ

శ్లో॥ [illegible]

[illegible]
అని [illegible] అని [illegible]
ధరించి వారివద్దకేగెను. [illegible]
[illegible]

శ్లో॥ [illegible]
[illegible]

[illegible] గ్రహించి [illegible]
[illegible]

శ్లో॥ [illegible]
[illegible]

శ్లో॥ [illegible]
[illegible]

శ్లో॥ [illegible]
[illegible]

శ్లో॥ [illegible]
[illegible]

శ్లో॥ [illegible]
[illegible]

శ్లో॥ [illegible]?

[illegible]

[illegible] ఉన్నారు. [illegible]

[illegible] ఉన్నది. [illegible]

[illegible]

[illegible]

'[illegible]' [illegible]

[illegible]

'[illegible]' [illegible]

రామనామాన ... దశరథం" అని తాను దశరథుని తండ్రిగా పలికిన భూమి! దిగివచ్చిన దానిని భావము. అతియుగారి "అజాయమానో బహుధా విజాయతే" శ్రుతి తెలిపినట్లు అనేక విధములుగా తన యిష్టము వచ్చినట్లు పుట్టుటయు చూపితిము.

చంద్రాద్య వంశములో పోలిక మిత్రులకు చంద్రుని వలె చల్లగను, శత్రువులకు సూర్యుని వలె తీక్ష్ణముగను ఉండునని భావము. ఆ చంద్రసూర్య వంశములు పరమాత్మ నుండి పుట్టినవారే, "చంద్రమా మనసో జాతః, చక్షోః సూర్యో అజాయత" అను పురుషసూక్త మంత్రముచే చంద్రసూర్య వంశములు రెండునూ సర్వేశ్వరునవే.

"రక్షితుం పృథివీమిమాం" భూమిని రక్షించుట కొరకై అవతరించిన వాడు 'రక్షించుట' అనగా సృష్టి స్థితి సంహార ములను మూడును రక్షగానే యున్నవి అనగా సృష్టి, స్థితి, సంహారములను చేయుటకు తగినవాడని భావము. పరమాత్మ వ్యూహావతారముగ వాసుదేవుడే సంకర్షణ, ప్రద్యుమ్న, అనిరుద్ధరూపములతో సృష్టి, స్థితి, సంహారము లొనర్చుట చూపితిమి.

[illegible] ధనస్సులు, [illegible] బాణములవంటి [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] "శత్రు సంహారకుడు" అన్నట్లున్న వాని [illegible] [illegible] [illegible].

ఈ విధముగా ఋ,య,స, వ్యుత్పత్తి శాస్త్రజ్ఞుడై. నారాయణ స్వరూపుడై, చతుర్ముఖుడై విష్ణు, శివ, ఓంకారరూపుడై, రామ సంహారకుడై దిశాకారకుడై ఆంజనేయుని మనో దృష్టి! పరమార్థ సారి గోచరించిన అతని మాటలవలన ధ్వనించుచున్నది. కిష్కింధకాండలో 'నారాయణ' పదము యొక్క అర్థము గొంతవరకు ఈ మాటలచే సాధింపబడినది.

ఆంజనేయుని మాటలకు శ్రీరాముడు సంతసించి లక్ష్మణునితో అంటాడు! ఏ మహీపతికి ఇటువంటి సచివుడుంటాడో ఆ మహీపతి చే పంపబడిన అతని మంత్రి అయిన యీతడు మన వద్దకు వచ్చాడు. అతనితో మధురముగా, స్నేహయుక్తముగా మాట్లాడుము.

అంటాడు –

శ్లో॥ నానృగ్వేదవినీతస్య నాయజుర్వేదధారిణః।
నాసామవేదవిదుషః శక్యమేవం ప్రభాషితుం॥

శ్లో॥ నూనం వ్యాకరణం కృత్స్నమనేన బహుధా శ్రుతం
అవిస్తర మసందిగ్ధ మవిలంబిత మద్రుతం॥

శ్లో॥ ఉచ్చారయతి కల్యాణం వాచం హృదయ హారిణం
అనయా చిత్రయా వాచా త్రిస్థానవ్యంజనస్థయా॥

శ్లో॥ కస్య నారాధ్యతే చిత్తముద్యతాసేరరేరపి
ఏవంగుణ గణైర్యుక్తా యస్య స్యుః కార్యసాధకాః।
తస్య సిద్ధ్యంతి సర్వార్థాః దూతవాక్య ప్రచోదితాః॥

"ఋగ్వేదవినీతుడు, యజుర్వేదధారి, సామవేదవిదుడు, తప్ప ఇతరు లిట్లు మాట్లాడలేరు. అపశబ్ద మేమాత్రము లేకుండుటచే వ్యాకరణ శాస్త్రజ్ఞుడని తెలియుచున్నాడు. మాటలాడు నప్పుడు శరీర వికారము లేవియును లేవు. అలక్ష్యము గాని, తొందరగాని లేక చక్కని స్వరముతో మనస్సుకు హాయించు నట్లు పలుకుచున్నాడు. వివిధమైన శిరస్సు, ఉరము, కంఠము, అను త్రిస్థానములందుండియు, ఉదాత్తానుదాత్త స్వరితములతో చక్కగా మాటలాడుచున్న యీతనిపై కత్తినెత్తిన శత్రువైనను ద్వేషము పోయి అనురాగము కలుగును. ఇట్టి కార్యసాధకులైన దూతలున్న మొదల వారి మాటలచేతనే యనాయాసముగ సర్వకార్యములును సిద్ధించును." అని పలికెను.

తా॥ సం॥ ఆంజనేయుని మాటలను బట్టి అతడు అసామాన్యుడగు (తెలివి) దూతగను ఉండుటకు తగినవాడని శ్రీరాముడు గుర్తించినట్లు పై వాక్యములవలన తెలియు చున్నది. వేదవేత్త శాస్త్రసంపన్నుడు, మంత్రజ్ఞుడు, కష్ట ధృష్టుడు, ప్రాజ్ఞుడు, దయావంతుడు, గుణధైర్యయుతుడు, మాత్సర్యము లేనివాడు అసామాన్యుడుగా నుండుటకు తగిన వాడు అను లక్షణములు ఆంజనేయునిలో నున్నట్లు శ్రీరాముని మాటలతో బయటపడుచున్నది.

<u>ఋగ్వేద వినీతుడు</u> — వినీతుడనగా బాగుగా శిక్షణ పొందినవాడు. ఋగ్వేదమున ప్రతిపదము స్వరముతో కూడి యున్నందున మనస్సును ఆకర్షించేటంతటి పాఠభాగముగా ఉచ్చరింపబడునట్లు శిక్షణము గావించు నటువంటి పాఠభాగ

[illegible] [illegible] ఋగ్వేద [illegible] [illegible]. ([illegible]
[illegible] [illegible] ఏ మాటను ఎంత [illegible] [illegible]
అట్లు [illegible] పలుకుట) అట్లు మాటలాడు [illegible]
[illegible] [illegible] ఋగ్వేద విధము.

ఋగ్వేదధారి – ధారణ మనగా చెప్పిన దానిని
[illegible] [illegible] మనస్సునందుంచుకొనుట ఋగ్వేదమును [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] చెప్పుచుండును.
[illegible] [illegible] వాక్యములు [illegible] ఆ వాక్యమును మనస్సు
నందు ధరించి [illegible] ధారణ. ఇది ఋగ్వేదమునకు
[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
అట్లే [illegible] [illegible] [illegible] పలుకుచున్నారు. [illegible]
[illegible] ఋగ్వేదధారి.

సామవేదవిధము – "విధము" అనగా [illegible] నున్న
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. సామవేదము [illegible]
[illegible]. [illegible] ఏ [illegible] ఎంత [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. అట్లు [illegible] [illegible]
[illegible] ఇది సామవేదమున [illegible]. [illegible] ఏ [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]
మాటలాడు [illegible] సామవేద [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] "[illegible] [illegible]" [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ఋగ్వేద [illegible]
"[illegible] [illegible] [illegible]" [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible],
“[illegible] [illegible]” [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] యజుర్వేద మందలి “[illegible]” [illegible]
[illegible]” [illegible] పరమాత్మ [illegible] [illegible]
[illegible] అని [illegible] [illegible] “యజుర్వేదభాగ” [illegible]
“[illegible]” [illegible] [illegible] [illegible]
“[illegible]” [illegible] [illegible] [illegible] అని [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] “[illegible]
[illegible]” “హిరణ్యయపురుషః” [illegible] పరమాత్మ
స్వరూపమంతయు చెప్పిన [illegible] [illegible] [illegible]
ఎరిగినవారికి స్పష్టమగుచున్నది.

మరియు మాటలలో అవశ్యము [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
గాని, తొందరగాగాని, [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible].

[illegible]

శ్లో॥ రాజా దశరథో నామ ద్యుతిమాన్ ధర్మవత్సలః
చాతుర్వర్ణ్యం స్వధర్మేణ నిత్యమేవాభిపాలయన్

శ్లో॥ [illegible]
[illegible]
[illegible] ... గుణవత్తరః ...

శ్లో॥ [illegible]
[illegible]

శ్లో॥ [illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

ఆ రాజును [illegible] "[illegible]" అని చెప్పెను. ఆ [illegible] [illegible].

శ్లో॥ ఏవ[illegible] [illegible]
లోకనాథం పురా[illegible] నమామ్యహం [illegible]

శ్లో॥ [illegible]
[illegible] నమామ్యహం [illegible]

శ్లో॥ [illegible]
[illegible] నమామ్యహం [illegible]

శ్లో॥ [illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]

[illegible]గా ఉంటాడ్, ధర్మకార్యములు, శరీరాన్ని [illegible] దశరథునకు [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. ఎవరి [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] నా [illegible] [illegible] [illegible] రాముడు [illegible] [illegible] [illegible] చేయుచున్నాడు" అని పలికెను.

శ్రీ రామ లక్ష్మణుల మాటలలో [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] అంతవరకు, [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] దాసభూములుగా ప్రతిపాదింపబడు చున్నది. [illegible] [illegible] "శరణం" [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] ధర్మము అంటే [illegible]. వాళ్లు [illegible] [illegible] స్వధర్మములకు భంగము [illegible] [illegible]. కనుకనే భగవానుడు దశరథునకే పుత్రిగా [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] "[illegible]" [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. "[illegible]" [illegible] [illegible] ([illegible]) [illegible] '[illegible]' [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible].

"సర్వభూత శరణ్యుడు" [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. "[illegible]
[illegible]. [illegible] [illegible]. [illegible]"
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] సర్వభూత శరణ్యుడు [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] - [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]
[illegible], [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]. "[illegible] [illegible]" [illegible]
[illegible].

ఈ [illegible] ఒక పరమాత్మకే [illegible]. ఇది [illegible]
పరమాత్మకే [illegible]. అని [illegible]. "[illegible]
[illegible]" [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
పరమాత్మగనే [illegible] [illegible] [illegible].

ఆ [illegible] [illegible] [illegible] "[illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]." అని [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

శ్రీ [illegible] [illegible] పరమాత్మ ఆ పరమాత్మను [illegible] [illegible]. పరమాత్మను [illegible] [illegible]. ఆ [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] కూడ [illegible]. "[illegible] [illegible]" ఇది [illegible] [illegible] [illegible] పరమాత్మను [illegible] [illegible] [illegible] కూడ [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] ద్వారా [illegible] పరమాత్మను [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], పరమాత్మను [illegible] [illegible] [illegible] ద్వారా పరమాత్మ [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] "[illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]" అని [illegible].

శ్రీ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] పరమాత్మ [illegible]

శైల్యము వ్యక్తములవలనే గాని అట్టి వస్తువులను గూర్చి సత్యములు గాదు. అట్టి వేరుగా [illegible] శైలిలోనే [illegible] వర్గలో శబ్దార్థ [illegible] "సంగీతము" అని చెప్పినారు! అటుల "సంగము" అను దాని [illegible] "శైల్యము" చాలా గొప్పవాడు యొక్క తీక్ష్ణ [illegible] గాఢమైన స్వభావము కలిగి యుండుటచే "శైల్యము" "మహాకవీనాం [illegible] నిబంధ్య సంకేతం" అని శాస్త్రము అనిదే శైల్యము యొక్క లక్షణము.

ఇద్దరు రాముడు [illegible], [illegible] గానము [illegible] వాడు. [illegible] అర్థ [illegible] "[illegible]" అనునట్టి స్వభావము కలిగియుండెను. [illegible] శైల్యము [illegible]. శైల్యము లేని సాహిత్యము [illegible] [illegible] [illegible] కలుగును, [illegible] సార్థకమయ్యెను. [illegible] శైల్య [illegible] [illegible] [illegible] ప్రతిపాదింపబడినది. [illegible] [illegible] గ్రహించవలెను.

[illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] చేసి [illegible]
[illegible] అతడు "[illegible]" అను [illegible] [illegible]
'[illegible]' [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

శ్రీ రామాయణముగా [illegible] రాముడు చరిత్ర [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] రాక్షస [illegible] చేసి [illegible] [illegible] [illegible] విరాధ కబంధాది రాక్షసులను సంహరించినాడు. [illegible].

[illegible] మాటలు విని సుగ్రీవుడు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] "[illegible] [illegible]" రామునితో "రామా! [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. ([illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]) [illegible]

గట్టిగాని “మన యిరువురికిని సుఖదుఃఖములు సమానములు. నీ సుఖమే నాసుఖము. నీ దుఃఖమే నాదుఃఖము” అని ప్రతిజ్ఞ చేసికొనిరి.

శ్లో॥ త్వంవయస్యోఽసిమేహృద్యోహ్యేకందుఃఖం
సుఖంచనౌ॥

భా॥ సూ॥ ఆంజనేయుని ద్వారా శ్రీరామ సుగ్రీవులకు స్నేహము కలిగెను. అనగా ఆంజనేయుడను ఆచార్యుని ప్రవచనవలన “సుగ్రీవుడను జీవుడు” “శ్రీరామచంద్రుని”తో పరమాత్మతో సమాపత్తి కలిగెను. అదే నిత్యమును పొందితము.

ఇట్లు రామ సుగ్రీవులకు మైత్రి కలుగగా సీతమ్మకు, వాలికి, రావణునకు ఎడమ కన్ను అదిరెనట. ఎడమ కన్ను అదురుట స్త్రీలకు (సీతమ్మకు) శుభసూచకము. పురుషులకు (వాలి, రావణులకు) అశుభ సూచకము. అంతట సుగ్రీవుడు రామునితో “శత్రుభయంకరా! అరావణునిచే అపహరింపబడిన నీ భార్యను ఆకాశమందున్నను పాతాళమందున్నను వెదకి తీసుకొని వచ్చియిత్తును. నాకొక చిన్న అనుమానము. ఒక రావణునిచే గొనిపోబడుచున్న ఒక స్త్రీ “రామా! రామా! అనుచు మమ్ములను చూచి ఈ త్రోవయందు, ఆభరణముల మూట క్రింద పడవైచినది. దానిని నేను తీసి దాచితిని. అవి సీతమ్మ గారివేమో. అని వానిని గుహనుండి తెచ్చి రామునకు చూపెను.

ఆ యాభరణములను చూచిన రాముడు కన్నీరు కార్చుచు "హా ప్రియురాలా" అని దుఃఖించుచు "లక్ష్మణా! సీతచే పర్వతముపై పడవేయబడిన యీ ఆభరణములను చూచితివా" అనగా లక్ష్మణుడు వానిని చూచి,

శ్లో॥ నాహం జానామి కేయూరే నాహం జానామి కుండలే
నూపురే త్వభిజానామి నిత్యం పాదాభివందనాత్॥

ఈ కేయూరములు, ఈ కుండలములు నేనెరుగను గాని ప్రతిదినము ఆ తల్లి పాదారవిందములకు నమస్కరించు చుండుటచే "ఈ అందెలు మాత్రము మా తల్లి సీతమ్మవే" అని గుర్తింపగలుగు చున్నాను.

చూ॥ చూడ! ఈ మాటలవలన నీతిశాలియైన లక్ష్మణుడు సీతారాముల సేవానిరతుడే గాని అన్యమెరుగని వాడనియు, సీతను కన్నతల్లిగా చూచు వినయవంతుడనియు తెలియు చున్నది.

అంత రాముడు "మిత్రమా! ఆ రావణుడెక్కడ నున్నాడో! నా సీతను అపహరించిన ఆ దుష్టుని యుద్ధమున సంహరించెదను." అని పలుక మిత్రుడైన సుగ్రీవుడు "రామా! అశాశ్వత [illegible]ములుగాని, ధన బలము, సామ్రాజ్య, ఐశ్వర్యములు గాని నిలువగలవా! అయినను సీతను నిత్య [illegible] [illegible] [illegible] చూతము. నేను [illegible] [illegible] [illegible]న్నాను. అయినను [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]. నిన్ను ప్రార్థించుచున్నాను. నీ కార్యమును అవి [illegible]."

శా॥ నం॥ ఇచట సుగ్రీవుడు రాముని గూర్చి తనకు తెలియునట్లు మాట్లాడెను ఇదియొక రాజనీతియు. అల్పుడగు నీ రాజయినను తన కార్యము నెరవేరనిదే ఏనాటి వారి కార్యము నెరవేర్ప సిద్ధపడడు. కాక సుగ్రీవునకు మరియొక భయము కూడ కలదేమో అనిపించును. ఏమనగా రాముని గూర్చి ముందుగానే రామునకు చెప్పినచో అప్పటి పరిస్థితిని బట్టి కార్యార్థుడగు రాముడు వెంటనే సీతాన్వేషణమునకు పంపవలసిన తన వద్ద తగినంత సైన్యము లేదు. వాలి వధ జరుగనిదే వానర సైన్యమందరును తన వశము కాదు. అందుచే (వానర సైన్యము లేకుండుటచే) సీతాన్వేషణము జరుగదు. కావున ముందు వాలి వధ జరిగి వానరులు తన వశము కావలెను. అంతేగాక రామ, సుగ్రీవులు కార్యార్థులై మిత్రులయినారన్న విషయము వాలి, రావణులకు తెలిసిన తొందర వాలిసుగ్రీవులకు పోరు కావచ్చును. [illegible] పరస్పరము శత్రువులు కదా! శత్రు [illegible] [illegible] తోడైన కపిరాజు సైన్యమైన లేక రావణుడు ఏమిచేయు గలడని అనుమానించెను. అందుచే తన యొక్క కార్యములు భంగముగాక సక్రమముగా నెరవేరుటకు ముందుగా వాలి వధ జరుగుట ముఖ్యమని రామునితో తనకు రాముని గూర్చి తెలియునట్లు మాట్లాడి [illegible] ధర్మము చెప్ప [illegible] [illegible] [illegible]! [illegible] [illegible] [illegible] (రాముడు తనకు తెలియునట్లు మాట్లాడుట) [illegible] [illegible] [illegible] చెప్పవచ్చును.

(బహుశః ఈ విషయము రాముడు గ్రహించియుండ వచ్చును) కనుకనే సుగ్రీవుని మాటలు విని రాముడు [illegible] "సుగ్రీవా! [illegible] [illegible] అట్లు పలికినావు. [illegible] నేను చేయవలసిన [illegible] అన్న [illegible] సత్యముగా చెప్పుచున్నాను" అని పలుకగా సుగ్రీవుడు తన కార్యము నెరవేరినట్లు సంతసించెను.

[illegible] ఇచట రాముడు అధర్మ [illegible] వాలిని వెంటనే చంపవలయునని సిద్ధపడుట "పరమార్థ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] "[illegible]" [illegible] [illegible] [illegible]." అన్న [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], రాముని [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] చేయబడెను.

[illegible] సుగ్రీవుడు "రామా! [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]! అన్న [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible], [illegible], [illegible], [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible], [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]." [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] రాముని కూర్చుండబెట్టి [illegible]

[illegible]

[illegible]

పిదప రాముడు "సుగ్రీవా! నీవు వాలితో గల వైర కారణమును తెలియజేయుము. దానిని బట్టి నేను వాని సంహారము చేయుదును" అనెను.

[illegible] రాముని ధర్మమార్గమును గమనించి [illegible] వాలి చేసిన అపరాధమును [illegible] అధర్మము [illegible] సుగ్రీవ [illegible]

[illegible]

సుగ్రీవుడు తన వైరము గూర్చి [illegible] చెప్పెను. [illegible]

పూర్వము ఒకప్పుడు "మయుని" కుమారునిగ "మాయావి" కిని "వాలి"కిని స్త్రీ కారణముగా వైరము గలదు. అందుచే మాయావి ఒక నాటి రాత్రి మా అన్నపై యుద్ధమునకు రాగా మా అన్న మల్లికి గోపముతో యుద్ధమునకు తలపడగా మహాయుద్ధమునందు వాని భయపడి "మాయావి" పారిపో యెను. నేనంత మంచిది కాదని ప్రతిమాలుచున్నను వినక మా యన్నయు వాని వెంట పరుగెత్తెను. నేనును మాయన్న యొంటరి కనుక అతడొంటరివాడగునని వారి వెంట వెళ్లితిని.

కొంత దూరము పోయి మాయావి ఒక అడవిలో గడ్డితో కప్పబడిన ఒక భూబిలమునందు ప్రవేశించెను. నేనంత అప్పుడు వినక మాయన్నయు నన్నచటనే యుండుమని పలికి మాయావితో గూడ అభూబిలమునందు ప్రవేశించెను.

సంవత్సరమైనను వాలి రాలేదు. ఒకనాడు ఆ బిలము నుండి రక్తము ప్రవహించుట వాలి ఆర్తనాదముతో, మాయావి వైశ్యము [illegible] గొప్పయని వినబడెను అందుచే వాలి చనిపోయి యుండునని తలచి మాయావి బయటకు వచ్చు నేమోయని భయపడి ఆ కన్నమునకు ఒక పెద్ద రాతిబండ అడ్డుపెట్టి కిష్కింధకు వచ్చి అన్నకు ఉదక దానము చేసి యింటికి వచ్చితిని. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

శ్లో॥ కోశార్థోపరతం కృత్వా తిష్ఠన్తం వనగతస్యతే
గూహమానస్య మే తత్త్వం యత్నతో మంత్రిభిర్యుతః
తతో౽హం తైస్సమాగమ్య సమ్మతైరభిషేచితః॥

రాజులేని రాజ్యము ఆపదలపాలగునని మంత్రులు వేళలను ఇష్టపడి నాకు పట్టాభిషేకము గావించిరి. గొప్పనైనట్టి వాలి వచ్చి నేనాతనికి నమస్కరించి పాదములు పట్టుకొని యదార్థ వివరము మంత్రులు చెప్పుచున్నను వినక నన్ను నిందించుచు నా మంత్రులను తనతో నుండి కట్టుబట్టలతో దేశము నుండి వెడలగొట్టెను.

శ్లో॥ నిర్వాసయామాస తదా వస్త్రేణైకేన వానరః
తేనాహమపవిద్ధశ్చ హృతదారశ్చ రాఘవ

అంతేగాక నా భార్యను గూడ అపహరించెను అంతట నేను వాలి భయముచే దేశములన్నియు తిరిగి తిరిగి ఋశ్యమూకమున వాలి రాడని యుంటిని. నాయందు దయ రాకముగలవారు నలుగురు ఉన్నారు. నన్ను రక్షింపుము. అని సుగ్రీవుడు వేడెను. శ్రీరాముడు సుగ్రీవుని ప్రార్థనచే జాలిపడి అభయమిచ్చెను, వాలి దుర్మతి, అహంకారము మెండుగా [illegible] [illegible] లోకమునకు కీడొనర్చు దుష్టుడైన వాలిని సంహరింతునని ప్రతిజ్ఞ చేసెను.

వాలి సుగ్రీవుల [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] "[illegible] వాలి [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] (దుష్ట [illegible] [illegible] [illegible]) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] చేయగ [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] "[illegible]" అను [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] యుద్ధమునకు [illegible] [illegible] వాని యుద్ధము చేసి వాలి [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (దున్నపోతు) రూపము ధరించి రాగా వాలితో యుద్ధము చేసి వాలి వానిని చంపెను. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] "[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]" అని [illegible] [illegible] వాలి [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] వాలి [illegible] [illegible]" అని [illegible].

సుగ్రీవుడు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] వాలి [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] తెలియుటకై సుగ్రీవున కింకను రాముని శక్తిపై నమ్మకము కలుగలేదు. వెంటనే రాముడు ఒక బాణమును తీసి సుగ్రీవుడు చూపిన సాలవృక్షములపై ప్రయోగింపగా ఆ బాణము ఏడు సాలవృక్షములను ఛేదించి పర్వత ప్రస్థము నుండి భూమిని చీల్చుకొనిపోయి తిరిగి శ్రీరాముని అమ్ములపొదిలో ప్రవేశించెను. వెంటనే సుగ్రీవుడు మిక్కిలి ఆనందాశ్చర్యములతో రాముని పాదములపైబడి నమస్కరించి చేతులు జోడించి "మహాత్మా! నీవు మహాస్త్రములతో కూడిన దేవేంద్రుని నైనను జయింపగల వాడవు [illegible] లెక్కయా! ఒక్క బాణముతోనే ఏడు సాలములు, పర్వతము, భూమియు కూడ ఛేదింపబడినవి. నీవు ఇకముందు నా ప్రతిజ్ఞ ప్రకారము వాలిని సంహరింపుము" అని ప్రార్థించెను.

[illegible] సుగ్రీవుడు శ్రీరాముని శక్తిని [illegible]. ఆ శక్తి [illegible] పాదములపై [illegible] "శరణు శరణు" అని [illegible].

[illegible]

సుగ్రీవుని [illegible] రామాయణాది [illegible] వర్షాకాలమున రాగా సుగ్రీవుడు చిన్నపోయి "రామా! [illegible] నిలువవలె [illegible] చూచి వానిని యుద్ధమునకు [illegible], వానిని చంపుదమనియు [illegible] అతడు [illegible] రాజ్యము [illegible] యుండగా కాముడు [illegible] వ్యాయామా!" అని పలికె రాముడు ఆదరముతో "సుగ్రీవా! [illegible] యుద్ధమునందు [illegible] విధముగా నుండుటచే [illegible] మూలబలములతో గాక మిత్రసహాయము కూడ నాకు ముఖ్యము కదా! అందుచే నేను రాజ్యపాలనము చేయలేదు [illegible] మరల వాలిని యుద్ధమునకు పిలువుము [illegible] దంపెదను." అని ప్రతిజ్ఞ చేసి" లక్ష్మణా! యా సుగ్రీవుని [illegible] గర్వమునందు [illegible] వేయుము "కబ్రాప్తిమిమాం ప్రజ్ఞాం..." అని పలికి సుగ్రీవుని లక్ష్మణుని వద్దకు పంపెను "రామాజ్ఞచే లక్ష్మణుడు [illegible] సుగ్రీవుని మీద వైచెను.

[illegible]

[illegible] ఆత్మయందే తృప్తి[illegible] [illegible] [illegible] భగవత్[illegible] [illegible] (శ్రీ)రామ [illegible] మిత్రు[illegible] ఆత్మ[illegible] ద్వారా తృప్తి[illegible] [illegible] అనగా "మం[illegible]దేశము[illegible] [illegible]" అని [illegible]" [illegible] [illegible] [illegible] కదా! తద్వారా భగవత్[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] మిత్రుతో [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] మిత్రుడు "[illegible]"ను [illegible] "రామా! నీవు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]" అని [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

మిత్రుడు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] "[illegible]! [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] మిత్రు[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] గారి స్నేహము చేయుట ఇంతకు ముందే అంగీకరించు [illegible] [illegible] చెప్పిన విషయములను చెప్పినారు.

దశరథుని కుమారులలో, [illegible] అను రాముడు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] నాశనము చేయు రాముని [illegible] [illegible] ఆ రాముడు.

శ్లో॥ విద్యావృద్ధప్రధానానాం అవమానం [illegible]
అర్థానాం సంశయచ్ఛేత్తా [illegible]॥

శ్లో॥ జ్ఞానవిజ్ఞానసంపన్నః నిదేశపరతః పితుః।
ధాతూనామివ శైలేంద్రో గుణానామాకరో మహాన్॥

రాముడు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. ([illegible]) [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] ఆ రాముడే [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible].

[illegible] రామాయణమున రాముని మాహాత్మ్య మెరిగిన
[illegible] 'సుమిత్ర' [illegible]
'తార'. 'మండోదరి' మొదలగువారు అయోధ్యాకాండమున
కౌసల్యతో, లక్ష్మణునితో సుమిత్ర పలికిన మాటల
లోను, యుద్ధకాండమున రావణ వధానంతరము మండోదరి
విలాపమున రాముని గూర్చి పలికిన మండోదరి మాటలలోను
రాముడే పరమాత్ముడని స్పష్టమగుచున్నది. అట్లే కిష్కింధా
కాండమున తార వాలితో పలికిన మాటలలోను వాలి మరణ
సమయమున రామునితో పలికిన మాటలలోను గూడ రాముడే
పరమాత్ముడని శక్తిమంతముగా చాటబడుచున్నది. మారీచుడు

నిదాఘవృక్షచ్ఛాయానాం :- సాధువృక్షము నీడనిచ్చునట్టి
[illegible] వృక్షము. వృక్షము తనను ఆశ్రయించిన వారికి
మంచిదగా నీడనిచ్చి పండ్లనిచ్చి ఫలములను [illegible]
[illegible] తృప్తి పంచును. అట్లే పరమాత్మయను వృక్షము
గూడ సాధువులై తనను ఆశ్రయించిన [illegible]
[illegible]. ఈ వృక్షమే "వాసుదేవతరువు"

శ్లో॥ వాసుదేవతరుచ్ఛాయా నాతిశీతా నఘర్మదా
నరకాంగారశమనీ

[illegible] వాసుదేవుడను వృక్షము [illegible]
[illegible] అగ్ని [illegible]
[illegible]

సాధువులనగా సంసార తాపత్రయులు. వారికి [illegible] సాగొట్టి విశ్రాంతి నొసగునది నామ దేవతరువు (వృక్షము) సాధువులనగా జ్ఞానులు. ఉపాసకులు వారికి విశ్రాంతి స్థానము పరమాత్మ ఆ పరమాత్మయే విశాల వృక్షము. ఆ వృక్షమే నామము. [illegible] సాధువై తనను ఆశ్రయించిన సుగ్రీవుని ఓదార్చి అభయ మొసగెను.

ఆపన్నానాం పరాగతిః- ఆపద చెందినవారికి 'పరాగతి' అనగా అంతిమంబుగా వున్నది మరొకటి లేని ఆధారము. దుఃఖము మున్న జీవులను గూర్చి '[illegible]' అనుచు వారికి ఉన్నదానిని బోధించుచు. లేని దానిని కలుగ జేయుచు లేని అయిన నీయగలవాడు. అనగా అంతరాత్మ శరణు కోరిన వారికి తిరిగి రాకట్టి ప్రాప్తించుట (పరమ పదము) ఇచ్చువాడు ఈ లోకములో భావలేకపోయినను పరుగెత్తి "సంసారసాగరములో పడితిని" అని బాధపడు వారికి ఆ ఆపదనుండి రక్షించి, తిరిగి రానటు 'పరమపదము' అను స్థానమును పొందింపగలవాడు అతడే యీ నామము మునకు

ఆర్తానాం సంశ్రయశ్చైవ :- ఆర్తులు ఆశ్రయింపదగిన తినవాడు. ఆర్తులు = ప్రపన్నులు – పరమాత్మను పొందుట కొరకై బాధపడుచున్నవారు "నీవెప్పుడు [illegible] నాకు దర్శనమిత్తువు" అనుచునే ప్రవర్తి. అట్టి ప్రవర్తులు ఆశ్రయింపదగినవాడు [illegible] [illegible]. [illegible] ఆ సత్య [illegible]

[illegible]. [illegible] తగినవాడు. [illegible] [illegible] [illegible] పొందుచున్న వారే [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] గానున్న యీ [illegible] [illegible] [illegible]!

[illegible] [illegible] తగినవాడు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] తగినవాడు

“[illegible]” [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]!

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] యీ [illegible] [illegible]!

[illegible] [illegible] :- [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

జ్ఞానం [illegible], విజ్ఞానం శిల్పశాస్త్రయోః" [illegible] [illegible] [illegible]. జ్ఞానము, భక్తి వైరాగ్యములు గలవాడే [illegible]. కాని జ్ఞానములో [illegible] [illegible] [illegible], విజ్ఞానములో ధర్మశాస్త్ర ప్రకారము శిల్పశాస్త్ర [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] పరమాత్మ [illegible]

గుణానాముత్తమోత్తమ :- గుణము అను గొప్ప [illegible]. 'గుణము' అనగా సౌశీల్యము. [illegible] గొప్పవాడైనను తక్కువ వారితో కలిసి [illegible] సౌశీల్యము. రాముడు [illegible] చక్రవర్తి కుమారుడైనను, [illegible] నావికుడు, [illegible] [illegible], [illegible] సుగ్రీవుడు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]. పరమాత్మ ప్రకృతి [illegible] [illegible]. [illegible] సృష్టించబడిన ప్రతిదానియందు 'ఇతి' 'ఇతి' [illegible] [illegible] "[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]" [illegible] సృష్టించిన ప్రతిదానిలో [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

రాముడనగా [illegible] ([illegible]) [illegible]. "[illegible] ఇతి రామః" [illegible] "[illegible] [illegible] [illegible] ఇతి రామః" [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] పరమాత్మ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ఆ మాటలు వినిన వాలి అహంకారముచే విర్రవీగుచు గా
ర్జించెను" తారా! సుగ్రీవుడు గర్జించుచు ఎదుట నిలచి యుద్ధము
నకు పిలుచుచుండ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
([illegible]) [illegible]. సుగ్రీవుని అహంకారము [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]. [illegible] సుగ్రీవుని [illegible]. నా
[illegible] [illegible]" అని తారా! యుద్ధమునకు [illegible]
[illegible] [illegible] అదిగో! [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]. వినాశకాలము దాపురించిన వ్యక్తివలె [illegible]
[illegible] వాలి తార మాటలు వినలేదు.

వాలి [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
సుగ్రీవుని చూచి "ఓ [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]" అనగా సుగ్రీవుడు "అన్నా" అనెను. [illegible]
[illegible] యుద్ధము చేసిరి. [illegible] సుగ్రీవుని చూచి
[illegible] [illegible] [illegible] ప్రయోగించెను. అది
[illegible] వాలి [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] వాలి [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] "రామా! [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] చెప్పకన్నా! [illegible]

[illegible]

నిత్య చేసిన ధర్మము [illegible] అని

[illegible]

[illegible] వ్రాసెను.

నాయనా! నాస్తికులగు [illegible] శ్రౌతాచారము, శిష్టాచారము, ధర్మశాస్త్రము [illegible] నిందించు చున్నారు. నేను చేసిన ధర్మమో కాదో నేను చెప్ప[illegible] [illegible] బట్టి అనుభవింపుము. [illegible] పత్ని, [illegible] [illegible] [illegible] దానిని [illegible] ధర్మమార్గమున [illegible] [illegible] రాజధర్మములతో అతని [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible]

[illegible]

[illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ధర్మశాస్త్రము [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ధర్మశాస్త్రము [illegible] [illegible] [illegible]!

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] స్వామి [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ధర్మశాస్త్రము [illegible] [illegible] [illegible] స్వామి [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] "[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]" [illegible] ప్రతిజ్ఞ [illegible]. [illegible] ప్రతిజ్ఞ [illegible] [illegible] ధర్మ[illegible]! [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]! [illegible] శాస్త్ర [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] శాస్త్రము [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. "[illegible] .... [illegible] [illegible]

“శత [illegible]” శాస్త్ర [illegible] ధర్మ[illegible] [illegible] నీవు క్రూర [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] నాకు [illegible] మృగము । గాన [illegible] [illegible] శాస్త్ర[illegible] [illegible] నీవు [illegible]. [illegible] [illegible] నీవు క్రూర మృగము. గాన నీకో [illegible] [illegible] [illegible].

“నేను నీ కేమి అపరాధము [illegible] మహాప్రభువు చేసిన అపరాధము లేదు. [illegible] “ఏకం దుఃఖం మహంతను” అని [illegible] చేయుచున్న వారము. మహాప్రభువు చేసిన అపకారము నాకు చేసినట్లే కదా! [illegible] [illegible] [illegible] ఎవరికి అపకారము [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] శాస్త్ర[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

పాపము భరించి నాకు స్వర్గమునకు పోదును. రాజునకు గూడ పాపముండదు. సుగ్రీవుడు [illegible] రామా! [illegible] నీవు రాగానే రాజ్యసర్వస్వము నిచ్చి పాదముం నై [illegible] "నాకు [illegible]"ని ప్రతిమాలినను వినక అతని ఇంటి నుండి కట్టుబట్టలతో వెడలగొట్టితివి గాక అతడు ప్రతికుండగనే అతని భార్యను రుమను [illegible] బలాత్కారముగా గ్రహించుచున్నావు. అతి అధర్మముగా దా! ఇట్టి అధర్మ ప్రవర్తనుడవగు నిన్ను వధించి నీపాపమును పోగొట్టి నీకు స్వర్గమును ప్రసాదించి నాకు సంక్రమించు పాపమునుగూడ పోగొట్టుకొనుట ధర్మముగనే నా భావముగా పాలించితిని. ఇప్పుడు తెలిసెనా! ధర్మాధర్మములు! శాస్త్ర, [illegible], శిష్టాచారములు! "అని పలికెను"

అప్పుడు వినిన వాలి ధర్మస్వరూపమును తెలిసికొని పశ్చాత్తప్తుడై, రామునిలో దోషము లేదనియు, తనయందే దోషము కలదనియు, అందుచే [illegible] [illegible] నిశ్చయించుకొని, రామా! ధర్మ స్వరూపుడవగు నీవు చెప్పినది ధర్మ న్యాయ సమ్మతమైనది. నిన్ను అన్యాయముగా నిందించితిని. నా అపరాధమును మన్నింపుము. నీవు [illegible] చేయువాడవు. నాకు తగిన దండనము విధించితివి. సద్గతి కలిగినది. నా గూర్చి విచారము లేదు. సుగ్రీవునియందు [illegible] గూర్చియు విచారము లేదు. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

నీవు సంరక్షింపుము. సుగ్రీవుని వలెనే అంగదునిని
కాపాడుము. నా అపరాధముచే దీనురాలైన తారను
సుగ్రీవుడు అగౌరవము చేయకుండునటు చూడుము" అని పల్కెను.

రాముడును వాలిని ఓదార్చి "అధర్మ మార్గమున
ప్రవర్తించుచున్న నిన్ను నేను శిక్షించుటకు మనఃపూర్వకమున
పాపమును తొలగించుకొంటివి. అంగదుని విషయమై నీవు
భయపడవలదు. అతడు నీయందు వలెనే నాయందును
సుగ్రీవునియందును కూడ భక్తితో ఉండగలడు" అని పలుకు
చుండగనే బాణపుదెబ్బలకు వాలి మూర్ఛపోయెను.

అంతలో తార వాలి వధ విని అంతఃపురము వదలి
వచ్చుచుండగా వాలి పక్షీయులైన వానరులు శ్రీరాముని
చూచి భయపడి తారతో "అమ్మా! రాముని చే వాలి
చంపబడెను. శత్రువులు లోనికి రాకుండగనే అంగదుని
పట్టాభిషేకము చేసి రాజ్యమును కాపాడుకొనుము" అని
పలుకగా, తార దుఃఖించుచు

శ్లో॥ పుత్రేణ మమ కిం కార్యం కిం రాజ్యేన కిమాత్మనా?
తదిహాహం మహాభాగే త్వయ్యేవ భర్తరి మృతే
పాదమూలం గమిష్యామి తస్యైవాహం
మహాత్మనః

మహాత్ముడగు వాలితో [illegible]
[illegible] తార [illegible] నా భర్త

[illegible] అనుచు వాలి [illegible]
[illegible]. [illegible] రా ము ల క్ష్మ ణు ల ను [illegible].
శ్రీరాముని దర్శనముతో తార మనస్సు కొంత శాంతించెను.
[illegible] రామచంద్రమూర్తి [illegible] పడియున్న [illegible]
[illegible] మరల దుఃఖముతో [illegible].

తార [illegible] అం గ ద ను ను. [illegible]
[illegible] విలపించుచుండగా శ్రీ రా ము ని కి గూడ
దుఃఖము కలిగెను.

శ్రీ సం॥ శ్రీరాముని దర్శించగనే తార మనస్సు
కొంత శాంతించెను. అనగా పరమాత్మ దర్శనము సాత్త్విక
[illegible] కలిగించునని తెలియుచున్నది. అ యి న ను ఎంతో
[illegible] స ం బ ం ధ ము కలిగియున్నందున
[illegible]
[illegible] చూడగనే
[illegible] కలిగెను. [illegible] చూడగనే
[illegible] కృప [illegible]. "కృపా
[illegible]
[illegible].

[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]

[illegible] "[illegible]! [illegible]" [illegible] [illegible].

[illegible]
"ఓ మహావీరా!" [illegible]
నీవు [illegible]! [illegible]
[illegible] [illegible] నీవు సుగ్రీవుని
భార్య [illegible] పాపము చేసితివి దాని ఫలమును అనుభ
వించుచుంటివి. నేను అంగదుడును అనాథులమైతిమి. ఇక
[illegible]! [illegible]! ఏల నాతో
మాట్లాడవు [illegible]! ఇక నీవు [illegible]
[illegible]" అనుచు వాలి [illegible]
[illegible] ప్రాణము [illegible] సిద్ధపడెను.

[illegible]

[illegible]

[illegible]. ఈ అంగదుడు [illegible] [illegible] రాజ్యము చేయగలడు. [illegible] [illegible] పొందగలడు. "అని పలికెను. తార [illegible] [illegible]! [illegible] అంగదుని [illegible] వాలి [illegible] [illegible]! [illegible] వాలిని [illegible]. అంగదుని [illegible] సుగ్రీవుని [illegible]. నేను [illegible] [illegible]" అని పలికెను.

శ్రీ రాముడు [illegible] మాటలు [illegible] [illegible], తార అభిప్రాయము [illegible]. [illegible] తార [illegible] [illegible], అంగదునకు [illegible] [illegible] [illegible] వాలి [illegible] సుగ్రీవుడు [illegible] అంగదుడున్ను సుగ్రీవుని [illegible], [illegible], [illegible] అంగదునకు [illegible]! [illegible] అంగదుడు సుగ్రీవుని [illegible] వాలి [illegible] [illegible] తార [illegible] [illegible] అంగదుడు సుగ్రీవుని [illegible] ([illegible]) [illegible], [illegible]! అంగదుడు [illegible] సుగ్రీవుని [illegible], [illegible]. [illegible]

గాక అంగదుడు యువరాజుగానున్న మొదట కార్యమును [illegible] తార [illegible] పోషులకు [illegible] అంగదునికై [illegible] యువరాజనది [illegible] అంగదునితో పాటు సుగ్రీవుని కడనే యుండవలసివచ్చెను. అట్టి తారాంగదుల స్థితిని సుగ్రీవుని [illegible], [illegible] రాకుండ [illegible] కార్యము నిర్వర్తించుగా [illegible] అంతనేయని ఈ మాటలు అతని [illegible] చాతుర్యమునకు [illegible].

ఇట్టి తార పల్కిన మాటలను సమయమునకే తగ్గ వినయముతో [illegible] అంగదుడు వినయముతో [illegible] చేసెను. "ఇకపై సుగ్రీవుని అంగదుని వినయము చూపవలెను" అనుటలో అంగదునిపై సుగ్రీవునకు అభిమానము కలుగవలెనని తోచుగదా!

శ్లో॥ పితృవ్యస్త్వత్రవ్యస్య సుగ్రీవస్య [illegible]
[illegible] పుత్రస్య [illegible] పరివర్తనం॥

లోకములో పితృసంబంధము [illegible] మొదలగునవి [illegible] ఆచారము. [illegible] "తండ్రి వంటి వాడగు సుగ్రీవుని అన్నగారి [illegible]" అని తార [illegible] సుగ్రీవునకు అంగదుని [illegible] మాటలు [illegible] వచ్చును.

అంతలో వారికి [illegible] [illegible]. [illegible]
[illegible] "[illegible] నిన్ను అన్యాయముగా [illegible]
[illegible] నీ భార్య నపహరించి [illegible]. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] నాకు [illegible] [illegible]
[illegible] రాజ్యము [illegible] పరిపాలింపుము
[illegible] [illegible] కావలె చేయుము. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] అంగదుని, [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible] గ్రహించుటలో మిక్కిలి [illegible].
[illegible] [illegible] చేయుము. (ఇ) రాజు [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] పాలించుము
[illegible] [illegible] గ్రహింపుము "అనియు [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
గ్రహించవలె.

శ్లో॥ [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]॥

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible].

తా॥ [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] వాలి యుద్ధమునకు [illegible] "[illegible]" [illegible] శ్రీరాముడు వాలి ధరించిన బంగారు [illegible] [illegible] [illegible] ధరింపవలెను." అని పెద్దలు చెప్పుదురు.

వాలి [illegible] అంగదునకు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] "రామా! [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]" అని [illegible] శ్రీరాముడు [illegible] [illegible] [illegible]

శ్లో॥ [illegible]

[illegible]

[illegible]

శ్రీరామచంద్రుని [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] "ఏకం దుఃఖం సుఖం తవ" నీ దుఃఖమే నా దుఃఖము
నీ సుఖమే నా సుఖము" అని అనుకొనెను. [illegible] [illegible]
దుఃఖము తన దుఃఖముగా భావించి [illegible] [illegible]
[illegible]. శ్రీరామచంద్రుని [illegible] ఇది మరి
యొక ప్రత్యేకత —

అనంతరము [illegible] శ్రీరాము [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible].

శ్లో॥ "[illegible]"

[illegible] [illegible]. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]" శ్రీ[illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] —"

"[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]" [illegible]
[illegible] తృప్తి లేక

"[illegible] [illegible] కన్నులు కన్నులే [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] అన్నారు [illegible] కన్నుల [illegible] [illegible]
ఆ కన్నులే అందమైన కన్నులు అంత అందమైన కన్నులు
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] పరమాత్మను దర్శింప
గలరు.

శ్లో॥ దర్శనీయం [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

శ్లో॥ [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

శ్లో॥ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (శబ్ద [illegible]) [illegible] "[illegible]" [illegible] [illegible] [illegible] పరమాత్మ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] భగవానుని [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ప్రకాశించుచున్న పరమాత్మ [illegible] [illegible]. "[illegible]" [illegible] పరమాత్మ [illegible] ప్రకాశించుచు [illegible] "[illegible]" [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] "[illegible]" [illegible], [illegible] [illegible]" [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] (+ [illegible]) [illegible] [illegible] [illegible] "[illegible]

అంతమైన నేత్రములుగలవాడు. అనగా పుండరీకాక్షు-
డగువాడనగు [illegible] పుండరీకాక్ష నామము
గ॥ పుండరీక నయనః పురుషోత్తముడు॥" అను స్తోత్రములో
చెప్పబడుచున్న ఆ రెండు లక్షణములను శ్రీ యీ రాముని
యందే చూడదగును. ఎట్లు చూడగలిగితిమి? శ్రీరామా! ఇది
వరకే శ్రీరాము "రాజీవనేత్ర" అన్నారు. ఇప్పుడు "మృగశాల
నేత్ర" అన్నారు అనగా లేడికూన కన్నులవలె విశాలమైన
కనుపాపలుగల కన్నులుగలది శ్రీ కన్నులయందు పాపయు
(నల్లగ్రుడ్డు) అంతమైన భాగము అందము కలిగియున్నందునను
ఈమె రామునిలో పరమాత్మను అంతర దృష్టితోను, రాముని
బాహ్య దృష్టితోను చూడగలిగెను. నేత్రము లలో అందము
నై భాగము, నిండు దృష్టి [illegible] కలిగి యుండుటవలనను
శ్రీ రామునిలోగల పరమాత్మ దర్శనము చేయుచున్నది.
కనుకనే (భగవద్దర్శనము కలిగినది) మాలిన్యము (రాజ
స భావములు) తొలగి సాత్త్విక భావము కలిగి రాముని
[illegible]
[illegible] భావించుము. చూడుము.

శ్లో॥ త్వమప్రమేయశ్చ దయాపరశ్చ
జితేంద్రియశ్చోత్తమ ధార్మికశ్చ
అక్షయ్య కీర్తిశ్చ విచక్షణశ్చ
క్షితౌ క్షమావాన్ క్షతజోపమాక్షః

[illegible] శ్రీ [illegible] (ప్రమేయశ్చ) —

నీవు అప్రమేయమవు. ప్రమాణమనగా కొలత— "ఇంత"
అని కొలతలేని మహామహిమ కలదానవు. ఎవరికైన ఏదైన
ఒక శక్తి లేక మహిమ కలిగియున్న యెడల దానికొక పరిమితి
"ఇంత" అని యున్నది. కాని పరమాత్మ మహిమ కొలత
లేనిది (దానిని వేదములుకూడ తెలిసికొనజాలవు "వేదాహ
మేతం పురుషం మహాంతం.............. ఇత్యాదులచే"
ఇంత మహిమ కలదాని "అని వేదములచేతకూడ తెలిసికొన
బడనిదానవు. ఎదురుగా కనబడుచున్నను మనస్సుచేతకూడ
అరాధింపశక్యముగాని మహిమకలదానవు, శరీరములు
ధరించియున్నను [illegible] వర్ణములు ధరించబట్టున్నవారు
"సౌలభ్యము" కూడ "ఇంత" అని చెప్పుటకు వీలుకానిదానవు
ఏ పరిమితములు లేకున్నను ప్రకాశించుటచేత అంతటను
పరిమితములు లేనిదానివై అనగా పూర్ణరూపిణివి. అట్టి
పరమాత్మ స్వరూపుడవు నీవే సుమా!

మహానదవు — నీవు మహానదమవు "వర్ణింప శక్యము
కానిదానవు. పొందశక్యము కానిదానవు [illegible] మనస్సుచేత
[illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] — [illegible] [illegible] [illegible]

శ్లో॥ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

శ్లో॥ [illegible]

[illegible]

[illegible] ... అని చెప్పెను.

శ్లో॥ దుర్గ్రహం మనసాప్యన్యైరింద్రియైరపి దుర్జయైః

ఇంద్రియములు చేతగాని మనస్సుచేతగాని [illegible] గ్రహింపశక్యము గాని వాడు [illegible] ... [illegible]

పరమాత్మను పొందుటకు ఆచార్యునే (గురువు) మార్గము అని
చెప్పిన వారే ఉత్తములు "ఆచార్యకం పరోధర్మః" అని
అట్టి గురుని కలిగినవారే ఉత్తములు ఆపదలయందు రక్షించు
చున్నాడని శ్రద్ధను లేదని చెప్పువారే ఉత్తమ ధార్మికులు.
దోషులకు శిక్షవిధించి వారి పాపములను పోగొట్టి స్వర్గము గల
చేయుటయే ఉత్తమ ధర్మము. ఈ లక్షణములన్నియు నీకా
గలవు. కావున నీవే ఉత్తమ ధార్మికుడవు.

అహల్య క్షేత్రము - నిందింపదగని, పాపములేని క్షేత్రము
కాదు. "అహల్యా జారః సురాధిపః" అని వేద ప్రసిద్ధి.
వాలి వధమును దూషింపదగని క్షేత్రమే గాదా? గురుడు! అనగా
క్రూరములై ఇతరులను బాధించు మృగములను వేటాడుట
నా చంపుట, వేటయందు పరాక్రమ దోషము
కారణము లేదు, ప్రాయశ్చిత్తము శాస్త్రములలో అనుమతి
పోరాటము చేయరాదు నిషిద్ధములు చేసిన, దోషులను
శిక్షింపకుండిన అదే పాపము లేకుండుటకు శాస్త్రము
చేసిన వాలి వధ దూష్యము కాదు. అందుచే ఆ క్షేత్రము
గాని అపవిత్రము గాదు, "యథా న్యాయ దండనం" క్షేత్ర నీవే
ప్రసిద్ధమైనదానివి. గాన అహల్య క్షేత్రమందున్న నీవే —

విశ్వామిత్రు — మాతృదృష్టితో కార్యములు నెరవేర్చువాడు -
పరమాత్మ నీవే ఎట్టి ఏ రూపములో చేయుచున్నావో
తెలియదు కదా! అట్టి అనుగ్రహమును వారికి
కార్యము నెరవేర్చుట. ఆ శాస్త్రోక్తముగా నున్నాడు

విలక్షణా ద క్షి ణ [illegible] ప్రతిరూపము లేగదా! [illegible]
[illegible] గలదుగాన [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ప్రతి[illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
గుర్తించుము! ప్రపంచాల ధరించి [illegible] ఆరాధ్య కోటి[illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ఆరాధ్య కోటి[illegible]
[illegible] [illegible], కావున నీవే [illegible].

[illegible] — నీవే [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ధరించినవాడవు గదా! [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] నీవే గదా!

[illegible] :- [illegible] [illegible] [illegible] "[illegible]"
[illegible] ప్ర[illegible] [illegible] [illegible]
"[illegible] [illegible]" [illegible], [illegible], [illegible]
[illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]

“రామా! [illegible]

[illegible]

శ్లో॥ మనుష్యదేహోద్భవయం విహాయ
దివ్యేన దేహోద్భవయేన యుక్తః

[illegible] వాక్యములలో పరమాత్మయే శ్రీరాముని స్తుతియించుచున్నది.

ఓ రామా! నీవు అప్రమేయుడవు దురాసదుడవు [illegible]

రామా! [illegible]

అనగా [illegible] ఆత్మగా శాశ్వత [illegible] [illegible]. "ఆత్మ [illegible]" ఆత్మయే శాశ్వత" ఇట్లు వేదశాస్త్రములలో చెప్పబడియుండుటవలన [illegible] శాశ్వత [illegible] ఆత్మయే [illegible]. నేను [illegible] ఆత్మను గాను. [illegible] శ్రీ [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] గొప్పదానము లేదని [illegible] [illegible]. [illegible]. [illegible] నా [illegible] నా [illegible] [illegible]" అని [illegible].

[illegible]. [illegible] శాస్త్రజ్ఞానముగూర్చి గుర్తించవలెను "[illegible] [illegible] వద్దకు [illegible] [illegible] పాపముగాని, దోషముగాని, అంటదు" అని [illegible] [illegible] చెప్పుట, [illegible] శాస్త్రజ్ఞానమును [illegible] "[illegible] [illegible] ఆత్మా [illegible] [illegible]" ఆత్మారామా" [illegible] [illegible] చెప్పుటకై ధర్మము, శాంతి, శాస్త్రము, మొదలగునవి [illegible] [illegible] [illegible] యున్నది.

[illegible]

[illegible]" అనెను. ఆమాటలను తార [illegible] [illegible]
[illegible] దుఃఖమును పొందెను.

అంత రాముడు అంగదునితో "[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ప్రాణమును [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
కార్యము చేయుము" అని పలికెను. లక్ష్మణుడు సుగ్రీవునితో
"సుగ్రీవా! తారాంగదాదులతో గూడి వాలికి యుత్తరక్రియ
లొనర్పుము. అంగదుని సమాధానపరచి చందనము వస్త్ర
[illegible] మొదలగువానిని తెప్పింపుము" అని పలుకగా సుగ్రీవు
[illegible] [illegible] వాలిని [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] వాలిని [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] రాముడును సుగ్రీవుడు
[illegible] [illegible] [illegible] వాలి [illegible]
[illegible] [illegible] చేయించెను.

[illegible] [illegible], [illegible] సుగ్రీవుడు [illegible]
[illegible]. అప్పుడు [illegible] "రామా! నీదయవలన
సుగ్రీవుడు రాజ్యమును పొందగలిగెను. నీవు కిష్కింధకు వచ్చి
[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] "[illegible] [illegible] రాముడు"
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] సుగ్రీవుని [illegible]

గావింపుము. మరియు అంగదునకు యువరాజ పట్టాభిషేకము గావింపుము. ఇప్పుడు వర్షాకాలము [illegible]. ఈ శ్రావణాదులు నాలుగు నెలలు సీతను వెదుకుటకు [illegible]. కార్తీకము రాగానే అపని చేయవలయును. కిష్కింధకేగి పట్టాభిషేకము చేసికొనుము." అని పలుకగా [illegible] మరియొక [illegible] సుగ్రీవుడు [illegible] గావించెను.

అనంతరము సుగ్రీవుడు [illegible] అన్నగారి అంతఃపురములో ప్రవేశించెను.

(తారను గౌరవించుటకని పెద్దల అభిప్రాయము)

గీ॥ భ్రాతురంతఃపురం సౌమ్యం ప్రవివేశ మహాబలః।
ప్రవిశ్యత్వభినిష్క్రాంతం సుగ్రీవం ప్లవగేశ్వరం

"సుగ్రీవుడు అన్నగారి అంతఃపురములో ప్రవేశించి తిరిగి వచ్చినాడు" అనిమాత్రమే యున్నది. కాని అచట ఏమిచేసెను? [illegible] "[illegible] వాలి [illegible] [illegible] [illegible] అంగదునకు యువరాజ పట్టాభిషేకము చేయుటకు [illegible] చెప్పుటకు [illegible] పెద్దల అభిప్రాయము [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] అంగదునకు [illegible]

పట్టాభిషేకము గావింపవలెనని (శ్రీ)రాము [illegible], [illegible], [illegible]
[illegible]! [illegible].

ఆ విషయము [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible].

[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] సింహాసనముపై [illegible],
తెల్లని [illegible], తెల్లని చామరములతో విసురుచు, [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ఇంద్రుని [illegible]
[illegible]. [illegible] (శ్రీ)రాముని [illegible]
[illegible]
పట్టాభిషేకము [illegible]. [illegible]
[illegible]
[illegible] "[illegible]" [illegible]
[illegible]. (శ్రీ) [illegible]
[illegible].

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] "[illegible]

[illegible] వర్షము [illegible] కురియుచున్నది. [illegible]
[illegible] దిక్కులు [illegible] లేదు. [illegible]
[illegible] వ్యాప్తము చేయుచున్నది. [illegible]
[illegible] విహరించుచున్నారు. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ఎర్రని [illegible]
[illegible] [illegible] ఎర్రని [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
నున్నది "[illegible]" అనెడు "[illegible]" [illegible] "అనెడు
[illegible] [illegible] పలికింది" [illegible]" [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]చున్నది

[illegible] మొదట [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], సంధ్యా[illegible] [illegible]
[illegible] సాధారణము - [illegible] "సంధ్య"తో [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
"సంధ్య" రాగము అనగా ఎర్రని [illegible], [illegible]
[illegible], అని అర్థము. [illegible] అనగా [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], అనగా [illegible]
సంధ్యా[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] [illegible]. ఈ రెండు సత్యములను ప్రవేశింప
(ఆశ్రమముల [illegible] [illegible] [illegible] [illegible])
[illegible] ఆశ్రమము (సత్యము) [illegible] - అద్వితీయమైన
(శ్రుతి) పరమపదమును పొందగలరు.

అంతః శత్రువులు గాక ఆశ్రమమందును [illegible]
[illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] యుద్ధ
[illegible] [illegible].

ఆ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] "[illegible]
[illegible] [illegible] ప్రతిజ్ఞ [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

అతని పనిచేయుట ధర్మము. ఉపకారము చేసినవానికి ప్రత్యు
పకారము చేయుమని నేను నీకు చెప్పవలయునా! కావున
వానరులను పిలిపించి సీతాన్వేషణము గావింపుము." అని
పలికెను.

వ్యా॥ సం- ఆంజనేయుడు శ్రీరామ భక్తుడు భగవంతుడగు
రామునివలననే ఆచార్య స్థానమును పొందినవాడు. శిష్యుని
భగవదభిముఖులనుగా చేయు నతడు. సాధారణముగా శిష్యులు
భగవత్కటాక్షముచే పొందిన ఐశ్వర్యాదులచే మదాంధు
లై భగవంతుని మరచియుండ వారికి జ్ఞానోపదేశము చేసి
మరల భగవదభిముఖులుగా చేయుట ఆచార్య కృత్యము.
ఇచట ఆంజనేయుడు సుగ్రీవునకు శ్రీరామునిగూర్చి
"అప్రమేయ ప్రభావుడు" (అంతులేని గొప్పతనము ప్రభావము
కలవాడు) అని బోధించుచు రామాభిముఖునిగా చేయుట
ఆచార్యకృత్యము. అంతేగాక ప్రభువు సరియైన మార్గములో
ప్రవర్తింపనప్పుడు మంత్రిగా వానిని సరిదిద్దుట, రాజనీతి
ధర్మము అనుసరించు లోకవ్యవహారము. అందులకే
కామాతురుడై కృతఘ్నుడు కాబోవుచున్న తన ప్రభువగు
సుగ్రీవుని కాచు మంత్రిగా చెప్పవలసినది చెప్పి సరియగు
మార్గమున నడుచునట్లు ప్రేరేపించెను. రాజభక్తి [illegible]
ఆంజనేయుని మాటలు తప్పక [illegible].

సాహసముతోకూడిన మాటలు విని సుగ్రీవుడు "ఆంజనేయా!
నీవు చెప్పినట్లే వానరులను నాల్గుదిక్కుల ఎక్కడెక్కడున్న

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] కృష్ణ ని సారథ్య[illegible]గా
చెప్పెను. అట్లు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
అని పలికి [illegible] [illegible] [illegible].

ప్రశస్తముగ పర్యంకముపై నున్న [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] మంత్రులు [illegible] ప్రయత్నము [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] "[illegible]" [illegible]
[illegible] మంత్రులు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ప్రయత్నము [illegible].

శ్లో॥ [illegible]
[illegible]

శ్లో॥ [illegible]
[illegible]

శ్లో॥ [illegible]
[illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]

అనుభవించుచు పూర్వోక్త కార్యములను మరచినావు, నా [illegible] [illegible] [illegible], కావున నీకేమి నామాటలుగా చెప్పుచున్నాను.

శ్లో॥ న స సంకుచితః పంథా యేన వాలీ హతో గతః।
సమయే తిష్ఠ సుగ్రీవ! మా వాలిపథ మన్వగాః॥

శ్లో॥ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]॥

సుగ్రీవా! వాలి పోయిన మార్గము, ఇంకను మూసుకొని పోలేదు. నీవా మార్గమును అనుసరించక [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] వాలియొక్క [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]."

శ్రీరాముడు [illegible]! [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] లేదు [illegible] [illegible] [illegible] కృతఘ్నులకు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] "[illegible]" [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] "[illegible] [illegible] [illegible]" [illegible] [illegible] [illegible]. సుగ్రీవుడు కృతఘ్నుడు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible]

"ఇప్పుడే పోయి లక్ష్మణుని సంహరించెదను" అని శపథ
కామంతాలతో సమాధానమిచ్చి" మంత్రి దండ్రుల [illegible]
కాదను. విరక్తి ప్రభావముతో అతడు క్రితిఘ్నుడు ప్రాణిధ
సత్తువ [illegible] గాత్రము నా సేవలకు చేయుడు" ప్రాణ
స్నేహితుడైన అతని మంత్రములతో [illegible],
ఆపని దూరమోగించుము" అని పలికి లక్ష్మణుడు [illegible]
గోపముతో క్రుద్ధుడై ప్రయాణించెను. అతని ప్రాణ
హానిని శ్రీరామచంద్రుని [illegible] సుగ్రీవుడు చెప్పెను.
కాని అతడు మళ్లీ ఏదినాటిలు వినిపించుకోలేదు.
అంగదుడు తనచే లక్ష్మణుని సమాధానపరిచి)
"అంగదా! అన్నగారి ఆజ్ఞచే తిరిగివచ్చుచున్న
లక్ష్మణుడు ద్వారమువద్దనున్నాడు. అతని మాటలు విని
మన వెంటనే అతని శాంతింపజేయుము. "అని
నామాటలుగా సుగ్రీవునితో చెప్పుము" అని పలుకగా అంగ
దుడు భయపడి ఒక్క అంగదు సుగ్రీవు వద్దకు వచ్చి అతని
పాదములపై పడి లక్ష్మణుని మాటలు వినిపించెను.

అంతలో "ప్రభువు" "ప్రతాపము" అంతయును"
అను సంగ్రామ [illegible] అంగదుడు చెప్పిన వానికి [illegible]
చెప్పగా సుగ్రీవుడు తెలిపెను "లక్ష్మణుడేమియు చెప్ప
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] నా [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]! [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]న్నది.
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]కూడ [illegible] [illegible]. [illegible]
[illegible] [illegible]కూడ [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]కూడ కలదు. అది ఆయా [illegible] [illegible]
[illegible]. ఆయా [illegible] [illegible]గాదు. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]
శాస్త్రము కూడ-

శ్లో॥ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]॥

"[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] ([illegible]) [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible].)

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]

I [illegible] ధర్మ[illegible] [illegible] [illegible]
ధర్మ[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]॥

[illegible] [illegible] ధర్మ[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ధర్మ[illegible] [illegible]. [illegible] ధర్మ[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ధర్మ[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ఓ రాజా! నీవే చెప్పుము." [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] "[illegible]! [illegible].

శ్లో॥ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]! [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

శ్లో॥ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]!
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]॥ [illegible]

[illegible]

శ్లో॥ [illegible]

[illegible]

శ్లో॥ [illegible]

[illegible]

శ్లో॥ [illegible]
[illegible]

శ్లో॥ పూర్వం కృతార్థో మిత్రాణాం న తత్ప్రతి కరోతి యః
కృతఘ్నః సర్వభూతానాం స వధ్యః ప్లవగేశ్వర॥

శ్లో॥ బ్రహ్మఘ్నే చ సురాపే చ చోరే భగ్నవ్రతే తథా
నిష్కృతిర్విహితా సద్భిః కృతఘ్నే నాస్తి నిష్కృతిః॥

ఒక గుఱ్ఱము నిత్తునని చెప్పి ఉండనివాడు వాడు గుఱ్ఱములను చంపిన పాపమును, ఒక గోవు నిత్తునని చెప్పి యూరకుండినవాడు వేయిగోవులను చంపిన పాపమును. ఒక మనిషి [illegible] అబద్ధమాడినవాడు [illegible] పొందును [illegible] ఉపకారము పొంది, [illegible] ఉపకారము చేయని కృతఘ్నునకు మరణమే శిక్ష. బ్రహ్మహత్య, మద్యపానము, దొంగతనము, వ్రతభంగము, చేసినవారికి [illegible] ప్రాయశ్చిత్తము చెప్పినారు. కాని కృతఘ్నునకు మాత్రము నిష్కృతి లేదు. ఏ కార్యము [illegible] శ్రీరాముని కార్యము [illegible] మార్గము [illegible].

[illegible]

[illegible]

శ్లో॥ [illegible]
[illegible]

శ్లో॥ [illegible] ప్రాప్యేదం
[illegible]
శ్రోత్రియాణాం [illegible] విద్యావి[illegible]

శ్లో॥ [illegible]
విద్యావి[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

శ్లో॥ ధర్మమర్థంచ కామంచ యస్తుకాలే నిషేవతే
విభజ్య సతతం వీర! స రాజా హరిసత్తమ!

శ్లో॥ హిత్వా ధర్మం తథాఽర్థంచ కామం యస్తు నిషేవతే
సవృక్షాగ్రే యథాసుప్తః పతితః ప్రతిబుధ్యతే

శ్లో॥ అమిత్రాణాం వధే యుక్తో మిత్రాణాం
సంగ్రహే రతః
త్రివర్గఫలభోక్తాతు రాజా ధర్మేణ యుజ్యతే

ధర్మార్థ కామములను [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
"[illegible]" [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] "[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] "[illegible]" [illegible]

శ్లో॥ సర్వాసవా వాంశరీర్ణా వా వాఽబరే వాసంరాఽయ
వావ్పుతాగతి సంగంతే పర్యాయి హరిపుంగవ।

శ్లో॥ విదితావ్పర్యల్ శాస్త్ర సహాగదరాదరా॥
[illegible]

శ్లో॥ [illegible]
[illegible]

శ్లో॥ [illegible]
[illegible]

[illegible]

నీవు తెలిసినవారికే గమనము, బలము, లాఘవము మొదలగు వానిలో నీకండ్రియగు వాయువుతో సమానుడవు. బుద్ధి, బలము, పరాక్రమము దేశకాలానుసారముగ నడచుకొనుట నీకే నీవు సాటి కాగల సమర్థుడవు" అని పలికెను.

శ్లోకం— సుగ్రీవుడు ఆంజనేయుని గూర్చి పలికిన మాటలు ఆంజనేయునికి [illegible] రాబోవుచున్నది. శ్రీరాముని దర్శించినది మొదలు ఆంజనేయుని మాటలు, శ్రీరాముడు ఆంజనేయునిగూర్చి పలుకుటలు అతని వాక్శక్తి, వాక్ప్రౌఢి, ధర్మమైన పలుకుబడి సమయస్ఫూర్తి స్పష్టమగుచున్నది. ఈ సుగ్రీవుని మాటలలో అతనిలోని ఉన్నతత్వ స్పష్టమగుచున్నది. ఇప్పుడు సుగ్రీవుడు పలికిన మాటలలోగల సారమంతయు ఈ కాండమున ఇప్పటి నుండి సుందరకాండ, యుద్ధ కాండములలో అతని విశ్వరూపము సందర్శింపవగును.

శ్రీరాముడు చివరకు ఆంజనేయుని బుద్ధిబలాదులను బాగుగా ఎరిగిన వాడగుటచేతనే శ్రీరాముడంగుళీయకము నిచ్చి "ఓ హనుమా" ఈ అంగుళీయకము సీత నిన్ను గుర్తింపగలదు. జానకీరాముల [illegible] నీకే సీతను వెదకి రాగలవు

శ్లో॥ అతిబల బలమాశ్రితస్తవాహం
హరివర! విక్రమ విక్రమై రనల్పైః
పవనసుత! యథాఽధిగమ్యతే సా
జనకసుతా హనుమన్! తథా కురుష్వ॥

ఓ మహాబలా! నీవు నిలువుమని ఆక్రోశించుచున్న
హా తారా! అత్యధికమైన విక్రమముతో వర్ధిల్లుము.
రామునిత్రో! అవకాశమును సీత వివరముగా కనుగొని
బదిగలదే హనుమా! అవిధముగా ప్రయత్నించుము" అని
పలికెను. అంజనేయుడు తీసికొనుచుండగా కన్నులకద్దుకొని
రామ సుగ్రీవులకు నమస్కరించి తనవారితో బయలుదేరెను.

తా||- అంజనేయుడు తనవద్దనుండి వచ్చిన వారిని సీత
గుర్తుపట్టులకొరకై రాముడు తన చేతివ్రేలియుంగరమును
అతనికొసగెను. ఇందరు వానరులు యువరాజు అంగదుడు
ఉండగా అతనికే యిచ్చుటయేమి! అనగా మొట్టమొదట
రామాంజనేయుల కలయికలోనే అంజనేయుడు రాకొప్ప
వానిని రాముడు గ్రహించి చూచెను తగిన లక్షణములు
కలవానిని లక్ష్యమునకే పలికెను అనంతరము అంజనేయుడు
రామ సుగ్రీవులకు మైత్రి కలిగించుట, వాలి వధ పోగా
తారను ఓదార్చిన విధము సుగ్రీవుడు రామ వచనము మరచియుండగా
రామకార్యము చేయుటకై ఆతనికి హితబోధనము కలిగించి,
ధైర్యముతో సీత జాడలు మొదలగు వానిని తెలియజేయగా,
సుగ్రీవుడు అంజనేయుని గూర్చి పలికిన మాటలవలన కూడ
అతని శ్రీ రామకార్యదక్షత, బుద్ధి సామర్థ్యము, కార్యదీక్షా
పరత్వము గ్రహించి అతనే తప్పక సీతజాడ తెలిసికొని రాగలడని
విశ్వసించుచున్నాడని అతనికే ఉంగరము నొసగెను. ఇది భావము.

అంతర్యామిగా పెద్దలు చెప్పే విశేషము చెప్పుచున్నారు.
రాముడు పరమాత్మ సీత జీవాత్మ పరమాత్మను ఆచరించి
[illegible]

టకు పరమూర్తియే. సర్వయోగము లనగల ఆరాధ్యుని
వరించుము. ఆ ఆరాధ్యుని పాదము లతనిద్వారా పరమూర్తి
కేర్పరకొందుము చేయు! అర్థము మొదలగునవి పరమూర్తి

శ్లో॥ సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య మామేకం శరణం వ్రజ
అహంత్వా సర్వపాపేభ్యో మోక్షయిష్యామి
మాశుచః॥

అని అర్థము మొదలగు అర్థము పాటి మతము దూపేదు
కదా! ఆ శాస్త్రమునందలి తంగిరము ధాముడు ఆంతరేయుని
ద్వారా వంపెదు శాస్త్రమునకు భావనము తేలదు
తంగిరముగాదు. అర్థము మొదలగునవే శాస్త్రమునకు
భావనము "శాస్త్రభావనము ధర్మము" అనగా "అర్థము
మొదలగు "అని అర్థము" నిన్ను నేను రక్షించెదను" అని
టీకాద్యులయు అర్థము మొదలగునవి కలుగవలెను. దీని
ఆరాధ్యునిద్వారానే జంగమవలెను. అందుకేయును అందుకే
ఆరాధ్యునిగా గుర్తింపబడినవాడు గాన అతనిద్వారానే
తంగిరము (శాస్త్రమునకు భావనము) అందుకే అర్థము
ప్రవాహమునకు రాజ్యముకు పరమూర్తి పేరు అను తప్పును
వంపెదు. అది సత్యము.

మా దరఖాస్తుకూడా చేసిన్న అందుచేతనమిత్రుని రామా
రామాయణమే మెట్ల తంగిరము కూడి మత్స్యము సందర్భమున.

శ్లో॥ గృహీత్వాపి పుత్రవరాదాదపర్వము ఉపనిషదారాణము
ధర్మాదయోవమంత్రాగ్రహానసేవుందినా, దుఃఖం

ఇప్పుడు కూడ కంచిపూజరులుగా "పరమాత్మ యొక్క అనేక పిశాచముని పెద్దలు చెప్పెదరు వారిని అనుమానముగనే పేర గుర్తుగా "శ్రీమాతని" ఒకటి గాను తీసి నా అంగీకరించినట్లు తెలియ చేయుచుండెను"

గాయత్రి అంతరార్థము తెలిసిన చివరి మాటలో ఆర్తనాద ధ్వనియున్నదని పెద్దలు చెప్పెదరు. సత్యేశ్వరుడు మహాత్ముడు వేదముతోను వెలింపజేయుచుండగా దానిని అర్థము చేయుటకు! శ్రీ మ న ను సత్యశీలీనాకలి, శ్రద్ధ, దార్శి, పావండాది, వీరములను పరిపంధి గ్యావరణ విజ్ఞానముగ వేదముతోనుండు అర్ధమంచుటని చెప్పెను అదియే ఇందులో ద్యోతకమగును.

అదియు - పృథ్వి బలము కలదా! అనగా శ్రేమము పాయని ధరించుటకే పృథ్వి బలము కలదు పాయ్యము) ఆ పరిశుద్ధులు అనగా త్రిధయునియాలు (విద్య విధాత, లీలావిధాత" అనగా" విద్యము - వెల్లప్పుడు ముందు ఎదు పైశ్వర్యము లీలా-తన విలాసముతోనే! సృష్టించుచున్న ఈ లోకమందలి ప్రకృతి సంపద, కలిగిన మహాబలుడిత్తు - అది ధ్యానము - బలమా, శ్రీవత్సదావాం - ఈ రెండుబలములు కలిగిన శ్రీ శైవాధరలక్ష్మియుంటిని పరమాత్మ తెలుగవలెనన్న పరమాత్మకే సాగునటువంటి వేదముతోమృతుదర్చినవి గదా! అటువంటి పాపమే! దోషములేనియూన సర్వమతములను పాలించువారా! "విద్య, విద్యామైతన్యా" అధికరాతనం మాతో" ఇనగా అనుకులమైన తేజాముల్లోకల అన్వద

[illegible] పౌత్రుడైన [illegible] గడించెను. [illegible]
మిక్కిలి దానాదులు చేసెను. ఆ పర్వత [illegible] చెక్కిన
శిల్పములుగల పాలరాతి [illegible] దూరి అంతేవాసుడు
అందు తిర్యక్ [illegible] [illegible] తనవారందరితో ఆ
కష్టముతో ఆ బిలములో ప్రవేశించెను. అచట బంగారు
భవనములు, రత్నమయములైన విమానములు, [illegible]
పెద్దల్లు పూలతో కూడిన వృక్షములు [illegible]. వాటిని
చూచుచుండగా అచట ఒక [illegible] కనబడెను. ఆ [illegible]
అంతేవాసుడు "నీ [illegible]! ఈ గుహ యెవరిది!" అని అడుగ
ఆమె "ఆగుహ హేమ అను అప్సరసది" అనెను.
దానవ శిల్పియగు మయుడు వేయి సంవత్సరములు తపమొన
రించి బ్రహ్మదేవ వరములను పొందెను, దీని నిర్మించి ఇందు
"హేమ"తో కూడ నివసించి యుండగా ఇంద్రుడాతని
చంపెననియు నాకు మేరుసావర్ణి కుమార్తె స్వయంప్రభ యని
యు, హేమ తనకు స్నేహితురాలగుటచే ఆమె మాట
ప్రకారము కాచుచుంటి, ఆ [illegible] [illegible]
చుండెదననియు పలికి "నా [illegible]! ఇందులకేల వచ్చితిరి? ఇక
[illegible] వచ్చు [illegible] నిమిత్తము [illegible] అయినచో నా
వృత్తాంతము చెప్పుడు" అని పలికెను.

[illegible] స్వయంప్రభ యిచ్చిన పండ్లను తిని, నిమిత్తము
[illegible] తిన్నగాని [illegible] [illegible] [illegible]
వృత్తాంతమంతయు చెప్పి "అమ్మా! నీవిక్కడ [illegible] చుండగా
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]". అని [illegible]

[illegible] వింధ్యపర్వతమునందలి [illegible] వృక్షములు [illegible]

అంత అంగదుడు [illegible] "[illegible] [illegible] "ఏమి [illegible]" అని [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]" [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]" [illegible] అని.

[illegible] అంగదుడు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] "అంగదా! [illegible] [illegible] ఎల్లప్పుడును [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

సంపాతి జటాయువునకు తర్పణము చేసెను. వెంటనే ఆతనికి రెక్కలు వచ్చెను. అప్పుడు మరల వానరులారా! నిశాకరుడను మహర్షి నాతో "నీవు వానరులకు సీతావృత్తాంతము చెప్పిన తరువాత నీకు రెక్కలు వచ్చును" అని చెప్పినాడు. అట్లే యిప్పుడు రెక్కలు వచ్చినవి. ఇక [illegible] సీతను కనుగొనగలరు. శుభం." అని పలికి ఎగిరి పోయెను.

వానరులు సీతమ్మ వృత్తాంతము తెలిసినందులకు సంతోషించుచు గంతులు వేసిరి. వెంటనే సముద్రపు ఒడ్డునకు చేరిరి. [illegible] భయంకరమైన ఆ సముద్రమును చూచిరి. నూరు యోజనముల (800 మైళ్లు 1300 K. M) సముద్రము దాటగలవారెవరు! అని మరల విచారము పొందిరి. అంగదుడు వానరులకు ధైర్యము చెప్పి విచారపడవలదనియు, [illegible] "ఈ సముద్రమును దాటి సీతమ్మను చూచి రాగలవారెవరు! [illegible] మీలో ఎవరెవరెంత దూరము పోగలరో [illegible] వచ్చునో తెలుపుడు. [illegible] "వృద్ధుడనగుటచే [illegible]"

అంగదుడు" నేను మాత్రం [illegible] చెప్పుదును. [illegible] తిరిగి పోగలనో లేదో అని నా అనుమానము" అని [illegible] హనుమంతుడు "నాయనా! నీవు యువరాజువు. నాకు భృత్యులచే పనిచేయించుకొనవలెనే గాని, భృత్యునివలె [illegible] మందేమిటి నీవు మా స్వామివి. నిన్ను రక్షించుకొనుట మా కర్తవ్యము. కావున నీవు ఇక్కడుండు" అని పలుకగా అంగదుడు "అట్లయిన మా కార్యము ఎట్లు సాధింపగలము!" అని ఆలోచించుచుండగా జాంబవంతుడు "యువరాజా! నీవు విచారించవలదు. ఈ కార్యము సాధింపగలవాని నేను ప్రత్యక్షపరచెదను" అని పలికి ఏకాంతముగా దూరముగా ముభావముగా కూర్చుని యున్నవాడును, [illegible] ముఖ్యుడు శ్రేష్ఠుడు ప్రసిద్ధుడును అగు హను[illegible] [illegible] యిట్లనెను.

[illegible] రామకార్యము [illegible] ఆంజనేయుని బుద్ధి [illegible], కార్యదక్షత, రామభక్తి [illegible]. అంగదుని మాటలతో [illegible] అయినవి. క్రోధము, [illegible]. [illegible]

[illegible]

[illegible]

అంగదుడు [illegible] అనగా" [illegible] అని [illegible]

శ్లో॥ బుద్ధ్యాద్యష్టాంగసహా యంత్రం చతుర్భ్యం
సమన్వితం
చతుర్దశగుణంచైవ హనుమాన్ బాలిసమ్మితం.

శ్లో॥ అపూర్వమాలాం [illegible] చేతోబల [illegible]
[illegible] సమం [illegible] సద్యం [illegible]
[illegible] సర్వకార్యవిశారదం॥

[illegible]

[illegible]

[illegible]

పరిగ్రహించిరి. ఈ మె శాపముచే వానరీ రూపము పొందినది.
కాని కామరూపిణి యగుటచే తన అందమైన మానవరూపము
తో సంచరించు చుండగా అప్సరస శాపముతో [illegible]
గా పుట్టి అనుభవించుటచే సద్యోగర్భమున ఆంజనేయుడు
జన్మించెను

శ్లో॥ అప్సు నిర్మ నాదేవ...... తస్మాదప్సరసో భవన్
పతాన్నపరిగృహ్ణంతి సర్వేతే దేవదానవా,
అపరిగ్రహణాత్తాశ్చ సర్వాస్సాధారణాస్మృతాః

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ద్వార
[illegible] [illegible] జన్మించుట చేతను ఆంజనేయుడు
[illegible] [illegible] [illegible] కామరూపియు అయ్యెను.
(శ్రీ) [illegible] (శ్రీ) [illegible] అవతరింపగా
బ్రహ్మదేవతలందరను, "అప్సరసలు [illegible] గంధర్వ
స్త్రీలు [illegible], వానరరూపులుగ [illegible] [illegible]
[illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible].

([illegible] [illegible] ఆంజనేయుడు)

శ్లో॥ [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible].

శ్లో॥ [illegible]
[illegible]
[illegible]॥

[illegible] అంతరాత్మ
అలవరాత్రయములు గలవాడు. అందుచేతనే ఆచార్య
విరుద్ధుడు. ఎట్టి ప్రశ్రమములుగాని ఎట్టి [illegible]
లేక కార్యములను ప్రవృత్తము చేయగలిగినవాడే ఆచార్యుడు.
అందులకే శ్రీరాముడు అంతేవాసిని ఆచార్యస్థానమునగా
చేసెను.

శ్లో॥ నవేగవాన్ వేగవతా[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥

తాత్పర్యము ॥ [illegible]
(రాముడు) [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

శ్లో॥ కిష్కింధాఖ్యమిదం కృత్స్నం పఠేద్వాపి విధానతః
ఇహ సంపూజిత స్సర్వైః అంతే బ్రహ్మణి లీయతే ॥

ఇతి కిష్కింధాకాండము

భావార్థ సంగ్రహము.

శ్రీ సుందర, యుద్ధ కాండములు

శ్రీరామ పట్టాభిషేకము

[illegible]

చూసి సముద్రము దాటి సముద్రమును దాటివచ్చి వానరులకా
వృత్తాంతము చెప్పి తన సందేశము తెలియజేయుటకై వా
లయనప్పు, మధువనమున తేనెలు త్రాగి స్వేచ్ఛగా విహా
రించిన వానరులతో కలసి ఆంజనేయుడు రాముని దర్శించి
సీతమ్మ క్షేమవార్త వినిపించెను. రాముడానందించి ఆంజ
నేయుని కౌగిలించుకొనెను

పిమ్మట యుద్ధభేరి మ్రోగించి శ్రీరాముడు కోటాను
కోట్ల వానర సైన్యముతో దక్షిణ సముద్రతీరమునకు చేరి
సముద్రుని శరణుకోరెను. ఇటు లంకలో ఆంజనేయుడు తిరిగి
వెళ్ళిన తరువాత విభీషణుడు రావణునకు హితబోధ చేయగా
అతడు విభీషణుని యిల్లు వెడలగొట్టెను. విభీషణుడు వచ్చి
శ్రీరాముని శరణుకోరగా శ్రీరాముడాతనికి అభయము నొసగి
"శరణాగత వత్సలుడ"ను బిరుదుగాంచెను. సముద్రుని
సలహాతో నలుడను వానరునిచే వారధినిర్మాణమున దూరము
సముద్రముతో సేతువు నిర్మాణముచేసి సర్వ వానర సేనలతో
గూడి లంకాప్రవేశము చేసెను.

వానర రాక్షసులకు భీకరమైన యుద్ధము
జరిగెను. చాలామంది రాక్షసవీరులు మరణించగా ఇంద్రజిత్తు
నాగపాశము రామ లక్ష్మణులను బంధించెను. గరుత్మంతుడు
వచ్చి వారిని విడిపించెను. రావణుడు యుద్ధమునకు రాగా
రాముడాతని కిరీటమును, సారథిని చంపి, రథమువిరచి,
ధనుర్బాణములను ధ్వంసముచేసి మరునాడు రమ్మని అతని
నిరాయుధునిగా [illegible] విడిచెను. తాను ఆ మరునాటికి
యుద్ధమునకు కుంభకర్ణుని చేత యుద్ధమునకు [illegible] రాము

వారిని వధించెను. ఇంద్రజిత్తు మాయా యుద్ధమొనరించి
సర్వ వానర సైన్యమును రామ లక్ష్మణులతో సహా మూర్ఛిల్ల
చేయగా ఆంజనేయుడు ఓషధి పర్వతమును తెచ్చి అందరిని
బ్రతికించెను. మాయా సీతను వధించి నికుంభిలా హోమము
చేయుచున్న ఇంద్రజిత్తును, లక్ష్మణుడు వాడి బాణ
ములతో రామాజ్ఞతో ఎన్నియో విధముల వధించెను. చివరకు లోక
కంటకుడైన రావణుని శ్రీరాముడు బ్రహ్మాస్త్ర ప్రయోగమున
సంహరించి విభీషణునకు లంకా రాజ్యమున పట్టాభిషేకము
చేయించెను. లోకాపవాదము రాకుండుటకై సీతా మహాసాధ్విని
అగ్ని ప్రవేశము చేయించెను. అగ్నిదేవుడా పవిత్ర సీతను
రాలని తెలిపి రామునకు సమర్పించెను.

బ్రహ్మము ప్రత్యక్షముగా వచ్చి సీత పవిత్రు
రాలనియు స్వీకరింపవలసినదనియు చెప్పి శ్రీరాముని అవతార
రహస్యము చెప్పెను. రాముడు మానవమాత్రుడుగ, మానవ
భావములోనే వారి వలన వరములు గొనెను. దేవేంద్రు
డు ధర్మాత్ముడుగూడ వచ్చి వానర ప్రతీతులను బ్రతికించెను
సీతాగాని ఎన్నియిలను గాంచి ఆనందించెను. శ్రీరాముడు
తండ్రిని దైయి దేవతలకు నమస్కారము చేసెను.
ఎల్లరును మెచ్చి సంతసించి రాముని స్తుతించెను.

విభీషణునిచే సమర్పింపబడిన పుష్పక విమానమునై
ఎక్కి, సీతా, లక్ష్మణ, విభీషణాదులు వెంటరాగా సీతా
సమేతుడై శ్రీరాముడు అయోధ్యకు బయలుదేరెను.
కిష్కింధలో "తారా" మొదలగు వానర స్త్రీలను గూడ ఎక్కించు

[illegible]

శ్రీరామ రాజ్యము

శ్రీరాముడు రాజ్యమును పాలించుచుండగా ప్రజలందరు నిత్యతృప్తులై ఫలములతో విరాజిల్లుచుండిరి. రోగముల బాధగాని, దారిద్ర్యబాధలుగాని లేక [illegible] వర్షము కురిసి, భూమి సస్యశ్యామలమై యుండెను. బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్య శూద్రులు నాల్గు వర్ణముల వారు తమ తమ విధులను [illegible] ఆచరించుచుండిరి. ప్రజలందరును ధర్మమునందే [illegible] "రామా! రామా!! రామా!!!" అని [illegible] "రామరాజ్యము" అని [illegible]. "రామో విగ్రహవాన్ ధర్మః" అనునట్లు "విగ్రహరూపమున ధర్మమే రాముడు" అని [illegible]. [illegible] శ్రీరాముడు విగ్రహరూపమున [illegible] [illegible].

ఓం తత్సత్

శ్రీరామార్పణమస్తు

లోకాస్సమస్తాస్సుఖినోభవంతు

శ్లో॥ మంగళం కోసలేంద్రాయ మహనీయ గుణాత్మనే
చక్రవర్తి తనూజాయ సార్వభౌమాయ మంగళం

శ్లో॥ శ్రీరామచంద్రః శ్రితపారిజాతః
సమస్త కళ్యాణ గుణాభిరామః
సీతాముఖాంభోరుహ చంచరీకః
నిరంతరం మంగళమాతనోతు
